

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU

Temmuz 2011
ANKARA

TÜRKİYE’DE KADININ DURUMU

1.GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti kadın konusuna ilişkin olarak dünyada istisnai ve özgün bir tarihsel deneyim yaşamıştır. Kadınların ilerlemelerine ve güçlenmelerine ilişkin olarak günümüzde alınan bütün kararlarda ve uygulanan bütün politikalarda bu tarihsel deneyimin yansımalarını görmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen reformlar, bir yandan kadının yurttaşlık hakları kazanmasını, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış, böylece büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmış ve eşitlikçi kamu politikaları ile devlet bu katılımı özendirmiş ve desteklemiştir.

Bu reformlardan Türk kadınına doğrudan etkileyenlerin başında 1924 yılında kabul edilen, eğitimi tek sistem altında toplayarak kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkânları sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1925 yılında kabul edilen Kıyafet Kanunu, kadınların yasal statüsünü bütünüyle değiştirerek gerek aile içinde gerekse birey olarak eşit haklar sağlayan 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunudur. Bunların yanı sıra kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde diğer önemli aşama ise siyasi hakların kazanılmasıdır. Türk kadınlarına 1930’da yerel, 1934’de de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı birçok batı ülkesinden önce tanınmıştır.

Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) öncelikli olmak üzere, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planının, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonunun iç hukukta uygulanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Türkiye, 4. Dünya Kadın Konferansı gibi dünya kadınlarının statülerini yükseltmeyi amaçlayan bir uluslararası toplantıda Eylem Planını hiç çekince koymadan kabul etmiştir. Konferansta, ülkemiz 2000 yılına kadar anne ve çocuk ölümlerinin % 50 azaltılması, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması, kadın okur-yazarlığının % 100’e çıkarılması yönünde taahhütte bulunmuştur. 1997 yılında zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış, anne ve çocuk ölümlerinde önemli düşüşler olmuş, düzenlenen okuma-yazma kursları ile kadın okur-yazarlığı oranı yükselmiştir.

Özellikle 1980’li yıllarda ivme kazanan kadın hareketi, kadınlar ile ilgili her soruna “kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi”ni yerleştirme çabasını sürdürmektedir. CEDAW’ı onaylayan ülkemiz de, kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), sorunların parlamentoya taşınmasında ve kadınlar lehine kararlar alınmasında etkili çalışmalar yürütmektedir.

2. Dünya Kadın Konferansının ardından 1 Mart 1980 tarihinde CEDAW Sözleşmesi üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye’nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme, 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İmzalanan CEDAW Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesine sunmak zorundadırlar.

Türkiye bu zorunluluk kapsamında ilk raporunu 1990, İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Raporunu 1997 yılında, Birleştirilmiş Dördüncü ve Beşinci Dönemsel Ülke Raporunu 2005 yılında sunmuş ve savunmuştur. 6. Dönemsel Ülke Raporu'nun hazırlıklarını tamamlayan KSGM, söz konusu Raporu 2008 yılı içerisinde CEDAW Komitesi'ne sunmuş, 2010 Temmuz'da da Raporu CEDAW Komitesi'nde savunmuştur.

2- YASAL GELİŞMELER

a) Anayasa

Türkiye'de kadın-erkek eşitliği ilkesi; 2001 yılında Anayasa'nın 41 inci ve 66 ncı maddeleri, 2004 yılında 10 uncu ve 90 ıncı maddeleri, 2010 yılında ise yine 10 uncu maddesinde yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir.

- Anayasa'nın 10 uncu maddesine;

2004 yılında: "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmü eklenmiştir.

2010 yılında 10 uncu maddenin ikinci fıkrasının sonuna: "...., bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz." ibaresi eklenmiştir.

- 41 inci maddesine;

"Aile Türk toplumunun temelidir" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve eşler arasında eşitliğe dayanır." hükmü eklenmiş,

- 66 ncı maddesinden;

Türk vatandaşlığının düzenlenmesi ile ilgili eşitsizlik içeren hüküm çıkarılmıştır.

- 90 ıncı maddesine;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" hükmü eklenmiş, bu çerçevede CEDAW Sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

b) Türk Medeni Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu Türk toplumuna çağdaş gelişmeleri yaşama imkânı tanıyan bir düzenlemedir.

Medeni Kanun yeni şekliyle kadın-erkek eşitliğini gözeten, cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadınları aile ve toplum içerisinde erkeklerle eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren bir düzenlemedir.

Yeni Medeni Kanun ile özellikle aile hukuku alanında bugüne kadar yaşanan gelişmeler, değişim ve ihtiyaçlar dikkate alınarak çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanun ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır:

- "Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler." hükmü getirilmiştir.

- Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanununda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir.
- Evin seçimini kocanın yapacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.
- Kadına önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren ve 1997 yılında yapılan değişiklik yeni yasada aynen benimsenmiştir.
- Eski Medeni Kanunda yer alan eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir. Evlilik dışında doğan çocuğun velayeti anneye aittir.
- Yeni Medeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemeyle eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir. Ayrıca maddenin devamında "eşlerin meslek seçiminde evlilik birliğinin huzur ve yararını göz önünde tutması" gerektiği yer almıştır. (Eski Kanundaki kadının meslek seçiminde eşinden izin alacağı hükmü 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir).
- Yeni Kanun, vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ve koca için öngören maddeyi kadın-erkek eşitliğini zedelediği için tamamen kaldırmıştır.
- Yeni Kanun mirasın taksiminde, tereke malları arasında yer alan ve ekonomik bütünlüğü bozulmaması gereken tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özgüleneceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükme yer vermemiştir.
- Eski Medeni Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi "mal ayrılığı" iken, Yeni Kanunda "edinilmiş mallara katılma rejimi" getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Kişisel mallar ve miras yoluyla intikal eden mallar ise paylaşımına girmez.
- Eski Medeni Kanuna göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, Yeni Medeni Kanunda, "Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla birlikte katılırlar." şeklinde düzenleme yapılmıştır.
- Yeni Kanun ile evlenme yaşı kadın ve erkek için eşitlenerek yükseltilmiş ve 17 yaşını doldurma şartı getirilmiştir. Ancak hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.
- Daha önce evlenme için müracaat yeri, erkeğin oturduğu yerin evlendirme memurluğu iken Yeni Kanunda kadın veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu olarak düzenlenmiştir.
- Genel hükümlere göre boşanmadan sonra nafaka davalarının açılma yeri davalının ikametgahı yeri mahkemesidir. Yeni Kanunda, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili kılınmıştır.
- Kanunda getirilen önemli bir düzenleme de tarafların talepleri ile boşanma davalarının gizli celse ile yapılabilecek olmasıdır.

- Bir başka değişiklik sağ kalan eşin ölen eşine ait olan, birlikte yaşadıkları konut üzerinde, kendisine katılma alacağına mahsup edilmek, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle intifa ya da oturma hakkının tanınmasını isteyebilmesidir.
- Yine mirasın paylaşımında haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya miras bırakanın diğer yasal mirasçılarının birinin istemi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınması imkanı da getirilmektedir.
- Aile konutu ile ilgili yapılan düzenlemede, eşlerden birinin diğerinin açık rızası olmadan aile konutu üzerindeki tasarruflarına sınırlandırma getirilmesidir. Kiralık bir konut bile olsa diğer eşin rızası olmadan kira akdi fesih edilemez.
- Evlilik dışında doğmuş ve soy bağı tanıma veya hakim hükmüyle kurulmuş olanlara, baba yönünden, tıpkı evlilik içindeki çocuklar gibi eşit mirasçı olabilme hakkı getirilmiştir.
- Yeni Medeni Kanunda evlat edinme konularında da önemli yenilikler vardır. Yeni hükme göre 30 yaşını dolduranlar evlat edinebilirler. 18 yaşından küçükleri evlat edineceklerin çocuksuz olmaları koşulu kaldırılmıştır.

c) Aile Mahkemeleri

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile, Aile Hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmışır.

Bu Mahkemeler, Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadır.

d) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla 17 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe giren ve şiddet mağdurlarını korumayı amaçlayan tedbirleri içeren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini teminen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile yapılan bir dizi toplantı sonucunda hazırlanan Değişiklik Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik ise, yine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcilerinin katılımıyla hazırlanmış; 1 Mart 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. "Şiddete İlişkin Yasal Durum")

Söz konusu kanundaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda ilgili kurumların katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri de alınarak bir Tasarı Taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu Tasarı Taslağı, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanının imzası ile Bakanlar Kurulunda görüşülmek üzere 12 Ocak 2011 tarihinde Başbakanlığa iletilmiştir.

e) BM CEDAW İhtiyari Protokolü

CEDAW Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. İmzalanan İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW Sözleşmesini ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesine başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

f) İş Kanunu

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yeni İş Kanununun getirdiği en önemli ilerleme işveren işçi ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağıdır. Bu kapsamda;

- İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı,
- Cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği,
- Cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı,
- İşyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması halinde işçinin haklı nedenle işi derhal fesih hakkına sahip olduğuna ilişkin hüküm,
- Genel ekonomik kriz veya zorlayıcı nedenlerle kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hükmü,
- Kadın çalışanlara verilen ücretli doğum izin sürelerinin artırılmasına ilişkin hüküm Kanunda yer almıştır.
- 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigorta Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 25.02.2011 tarihinde 27857 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 6111 sayılı yasa ile 4857 sayılı “İş Kanunu”nun 74 üncü maddesinin birinci fıkrasında mevcut “Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir” hükmüne “Kadın işçinin erken doğum yapması halinde ise doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak süreler, doğum sonrası sürelerle eklenmek suretiyle kullandırılır.”cümlesi eklenmiştir.
- Yeni istihdam imkanlarının sağlanması bakımından
 - a) 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlardan;
 - 1) Mesleki yeterlik belgesi sahipleri için kırksekiz ay süreyle, sigorta primleri işsizlik sigortası fonundan karşılanacaktır.

2) Mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yüksek öğretimi veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuzaltı ay süreyle, uygulanır hükmü getirilmiştir.

- 4857 sayılı yasanın 13 ve 14 üncü maddelerine “Kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar ile bu Kanuna göre ev hizmetlerinde ay içerisinde 30 günden az çalışan sigortalıların eksik günlerine ait genel sağlık sigortası primlerini 30 güne tamamlama yükümlülüğü 1/1/2012 tarihinde başlayacaktır.” cümlesi eklenerek kısmi çalışma süreli iş sözleşmeleri ile ilgili olarak hüküm getirilmiştir.

g) Türk Ceza Kanunu

Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan Türk Ceza Kanunu Tasarısı 26 Eylül 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir. Reform niteliğinde düzenlemeler içeren Kanun 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere yer veren Kanundaki başlıca yeni düzenlemeler şunlardır:

- “Kadın, kız ayrımı” biçimindeki tanım madde metninden çıkarılmıştır.
- Cinsel suçlar kişilere karşı suçlar başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir.
- Zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır.
- Cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikayetine bağlanmıştır. Bu düzenleme ile eş üzerinde gerçekleştirilen ve cinsel saldırı suçunun nitelikli halini oluşturan davranışlara ceza yaptırımı getirilmiş, ancak bu durumda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdur eşin şikayetine bağlı tutulmuştur.
- Cinsel saldırının tanımı yapılmış ve cinsel saldırı suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli hali olarak tanımlanmıştır.
- İşyerinde cinsel taciz kavramı getirilmiş, cinsel taciz suçunun nitelikli halleri belirlenmiş; buna göre hiyerarşi ve hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Bu düzenleme ile sadece üst değil çalışanlar arasında da cinsel taciz suçu düzenlenmiştir.
- Dava veya cezanın ertelenmesini gerektiren etkin pişmanlık halleri düzenlenmiş, bu düzenleme ile kaçırılan veya alıkonulan ile sanık veya hükümlülerden biri evlendiği takdirde cezalarında indirim veya erteleme yapılması ya da bu cezaların silinmesinin mümkün olamayacağı hükme bağlanmıştır.
- Kasten öldürme suçunun, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hallerinin düzenlendiği maddeye “töre saikiyle” ifadesi eklenerek töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir.
- Haksız tahrik maddesi düzenlenerek bu maddeye göre haksız tahrikin ancak haksız bir fiil sonucunda meydana gelmesi durumunda uygulanmasına imkan veren bir düzenleme

yapılmış; cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalar ve diğer akrabaların haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.

- “Kadının mağdur olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak, koşuluyla gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak bunun için, gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.” hükmü getirilmiştir.
- Cinsel saldırı suçunun ağırlaşmış halleri düzenlenerek, cinsel saldırı suçunun işlenmesi suretiyle mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmasına neden olunması, daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Yürürlükteki mağyubiyet kavramı kaldırılmıştır. Ruh sağlığı kavramı getirilmiştir. Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir.
- Cinsel saldırı suçunun düzenlendiği maddede kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle suçun işlenmesi halinde daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsurlar tanımlanmıştır.
- Kasten yaralama suçu düzenlenmiş ve bu suçun üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı işlenmesi suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir.
- İşkence ve Eziyet başlığı altında işkence, eziyet suçları düzenlenmiştir. Bu maddeler ile Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde bulundurulmuştur. Bu yükümlülükler karşısında ve özellikle insan haysiyetinin tecavüzlerden korunması için işkence teşkil eden fiillerin cezasız kalmaması düşüncesiyle işkence fiilleri bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Suçun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi halinde sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunmuştur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu düzenlenmiştir ve cezalarda artırım ve işkence sonucunda ölüm meydana gelmesi halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının verileceği belirtilmiştir.
- Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu suçun oluşması için terk olgusunun gerçekleşmemesi gerekir. Aksi takdirde terk suçu oluşmaktadır. Aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün kapsamını Türk Medeni Kanununun hükümlerine göre belirlemek gerekir. Bu suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete tabi tutulmuştur. Maddede evli olsun veya olmasın gebe olan eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış kadını çaresiz durumda terk eden, yani ona her türlü yardımı yapmaksızın ortada bırakan kişi cezalandırılmaktadır. Velayet hakları kaldırılmış olsa da itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu madde kullanma veya onur kırıcı yaşayış tarzı nedeniyle özen noksanı veya kusurundan dolayı çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlıklarını ağır şekilde tehlikeye sokan ana ve babaya üç aydan bir yıla kadar hapis cezası hükmolunmaktadır.
- Fuhuş suçu düzenlenerek kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa teşviki, sürüklenmesi fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu hususunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken Türkiye'nin fuhuşla mücadele ile ilgili olarak milletlerarası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri göz önünde bulundurulmuştur.
- Genital Muayene bağımsız bir madde olarak düzenlenmiş, yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.

- Reşit olmayan kişiyle cinsel ilişkide bulunmak bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır.
- Çocukların cinsel istismarı fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Cinsel istismarın üst soy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı üvey baba, evlat edinen, vasi gibi kişilerce uygulanması halinde verilecek cezalar yarı oranında artırılmıştır.
- İnsanlığa karşı diğer suçlar içerisinde işkence veya insanlık dışı işlemlere veya biyolojik deneylere tabi kılmak, cinsel saldırıda bulunmak, zorla hamile bırakma, zorla fuhuşa sevk etme fiillerini işleyenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi ve bu suçlardan dolayı zaman aşımının işlemeyeceği hükme bağlanmıştır.
- Kadın ve çocuk ticareti ile ilgili mücadele için düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerde milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde tutulmuştur.
- Ayrımcılık suçu düzenlenerek insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak bazı kişilerin hukukun sağladığı imkanlardan yoksun hale getirilmeleri cezalandırılmıştır.

h) Devlet Memurları Kanunu

6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigorta Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 25.02.2011 tarihinde 27857 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6111 sayılı yasa ile Devlet Memurları Kanununda yapılan düzenlemeler şunlardır:

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 101 inci maddesine, “Ancak, kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmidördüncü haftasından önce ve her hâlde hamileliğin yirmidördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki bir yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Özürlü memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez.” hükmü 2 nci fıkra olarak eklenmiştir.
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 104 üncü maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:
 - Doğumdan önce ve doğumdan sonra 8’ er hafta olmak üzere 16 haftalık “aylıklı izin” kavramı değiştirilerek “analık izni” olarak adlandırılmıştır. Türk Medeni Kanunu’nda erken doğum ile ilgili bir hüküm bulunmaz iken; “Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılamayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir.” hükmü eklenerek bu hususta yeni bir düzenleme yapılmıştır.
 - “Memurun eşinin doğum yapması halinde, isteği üzerine on gün babalık izni ...verilir.” hükmü getirilerek önceki yasada “Erkek memura, karısının doğum yapması sebebiyle isteği üzerine üç gün izin verilir” hükmü değiştirilmiştir.
 - Süt izni süreleri yeniden düzenlemiştir. Eski düzenlemede “Bir yaşından küçük çocuğunu emzirmek için günde 1,5 saat izin verilir” hükmü değiştirilerek “Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde birbuçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır” ifadesi getirilmiştir.

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 108 inci maddesine;
 - “Doğum yapan memura, 104 üncü madde uyarınca verilen doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmidört aya kadar aylıksız izin verilir.” hükmü getirilmiştir.
 - Evlat edinen memurların kullanabilecekleri izinler hakkında “Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun ana ve babasının rızasının kesinleştiği tarihten veya vesayet dairelerinin izin verme tarihinden itibaren, istekleri üzerine yirmidört aya kadar aylıksız izin verilir. Evlat edinen her iki eşin memur olması durumunda bu süre, eşlerin talebi üzerine yirmidört aylık süreyi geçmeyecek şekilde, birbirini izleyen iki bölüm hâlinde eşlere kullanılabilir.” hükmü getirilmiştir.

1) Doğum izinleri

- Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeniden ele alınması gereken konulardan biri de doğum izinlerine ilişkindir. Bu çerçevede; doğum izinleri konusunda farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı olarak çalışanlar için ebeveyn izni ve evlat edinme halinde de bu iznin kullanılabilmesi amacıyla “Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır.
- Tasarıda; doğum sonrası ücretsiz ebeveyn izni süresi işçi ve memurlar açısından oniki ay olarak öngörülmüştür. Memurlar için bu süre kadın ve erkek için toplam oniki ay, işçiler için ise kadın ve erkek için en fazla altışar ay olarak tespit edilmiştir.
- Ülkemizin toplumsal gerçekleri ve bugüne kadar taraf olduğu uluslararası sözleşmeler doğrultusundaki taahhütleri dikkate alınarak hazırlanan Tasarı, TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiş olup, kanunlaşma aşamaları devam etmektedir.

i) Diğer Yasal Düzenlemeler

- Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi 22 Ocak 2004 tarihinde 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” 14 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” 9 Ağustos 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu’nun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda görüşülen Raporunu takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin

önlenmesinin devlet politikası haline getirilmesinin açık göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasına ilişkin 5840 sayılı Kanun, 24.03.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun tasarı ve teklifleriyle kanun hükmünde kararname hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak amacıyla kurulmuştur.

- Kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma hedefine ulaşılabilmesi için kadınların istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkanının sağlanması amacıyla “Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması” konulu 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi 25.05.2010 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigorta Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 25.02.2011 tarihinde 27857 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 6111 sayılı yasa ile 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”nun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan “sigortalı kadının isteği ve hekimin onayı ile doğuma üç hafta kalıncaya kadar çalışması halinde,” ibaresi “sigortalı kadının, erken doğum yapması halinde doğumdan önce kullanmadığı çalıştırılmayacak süreler ile isteği ve hekimin onayıyla doğuma üç hafta kalıncaya kadar çalışması halinde,...” şeklinde değiştirilerek erken doğumla ilgili bir düzenleme getirilmiştir.
- 6111 sayılı yasa ile 5510 sayılı yasanın 12 inci maddesine “Kız çocuklarının durum değişikliklerinin ortadan kalkması halinde, bu kişiler tekrar ilgili kanunlarına göre bakmakla yükümlü olunan kişi sayılır.” cümlesi eklenerek kız çocuklarının sosyal ve ekonomik durumları korunmuştur.
- 6111 sayılı yasa ile 4447 sayılı “İşsizlik Sigortası Kanunu”na aşağıdaki geçici madde eklenmiş;
 - “GEÇİCİ MADDE 10- 31/12/2015 tarihine kadar işe alınan her bir sigortalı için geçerli olmak üzere, ...5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinde sayılan ve 82 nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı, işe alındıkları tarihten itibaren İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanır. Bu maddede belirtilen destek unsuru;
 - a) 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlardan;

1- Mesleki yeterlik belgesi sahipleri için kırksekiz ay süreyle,

2- Mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yüksek öğretimi veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuzaltı ay süreyle, uygulanır” hükmü getirilerek kadınların istihdam olanakları arttırılmıştır.

- 6111 sayılı yasanın 51 inci maddesi ile; Bu maddenin altında düzenlenen Ek 6 maddesi ile “Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişilerin sigortalılıkları, bu madde kapsamında kendileri tarafından 30 gün üzerinden prim ödemeleri suretiyle sağlanır.” ifadesi eklenerek yine kısmi çalışma süreli iş sözleşmesi kapsamında çalışanların (taksi vb. sürücüler ve sanatçılar) sosyal güvenlik hakları korunmuştur.

3.TEMEL GÖSTERGELERDE KADIN

A) EĞİTİM

Modern toplumun en önemli gereklerinden biri olan eğitim, üretken ve kaliteli bir yaşamın önkoşuludur. Günümüzde dünyada yaşanan hızlı değişim ve gelişme süreci, toplumsal değişim ve dönüşümlere duyulan ihtiyacı artırmakta, dünyadaki bu değişim ve gelişmeleri izleyerek uyum sağlamak ve yönlendirmek toplumların geleceğe yönelik önemli hedefleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmada anahtar kavram eğitimidir. Bu nedenle günümüzde bir toplumun bireylerine vereceği eğitimin niteliği ve etkinliğinin artırılması, toplumun tüm kesimlerini içine alması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi (Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanmıştır), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW, Türkiye tarafından 1985’te imzalanmıştır) gibi onayladığı uluslararası sözleşmelerle eğitim hususunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı, bu yasaları uygulamaya geçirmeyi ve kadın okuryazarlığını % 100 olarak gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, eşit erişim ve eşit fırsat açısından en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biridir.“Eğitim Hakkı” başlığını taşıyan 10. madde taraf devletlere, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” 1994 yılında 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kurallarına dönüştürülmüştür. “Çocuk Hakları Sözleşmesi”nde taraf devletlerin çocukların eğitim hakkını kabul edecekleri ve bu hakkın “fırsat eşitliği” temeli üzerinde gerçekleştirilmesi için sözleşmede yer alan önlemleri alacağı belirtilmiştir.

“Çocuk Hakları Sözleşmesi”nde yer alan çocuğun eğitim hakkının fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi, ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale gelmesi ile çocuğun okula düzenli bir biçimde devamının sağlanması ve okul terklerinin azaltılması için önlemler alınması, Anayasanın 42. Maddesindeki “İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır” hükümleri ile ayırım yapılmaksızın herkes için teminat altına alınmıştır. Buna bağlı olarak da bütün kanun, tüzük, yönetmelik vb. hukuki düzenlemeler kadın-erkek ayrımı yapmadan bütün vatandaşlarımızı kapsayacak biçimde düzenlenmiştir.

Ayrıca Türkiye Pekin’de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen belgeleri (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı) çekincesiz kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek 12 kritik alan belirlemiştir. Bu kritik alanlardan birisi de “Kadın ve Eğitim”dir.

Okumaz-Yazmazlık

Türkiye’de okuma-yazma bilmeyenler nüfusun yaklaşık olarak % 8’ini oluşturmakta olup kadınlarda bu oranın yüksek olduğu görülmektedir. Yıllar içinde okuryazarlık oranı sürekli artmasına rağmen henüz hedeflenen noktaya ulaşamamıştır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2010 yılı sonuçlarına göre 3.825.644 kişi okuma-yazma bilmemekte olup bunların 3.125.244’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların 2,3 milyonu 50 ve üzeri yaş grubundadır. 6-24 yaş grubunda ise okuma yazma bilmeyen 175 bin kadın bulunmaktadır.

Tablo 1 Okuma-Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (6+ Yaş) 2010 Türkiye

Okuma-Yazma Durumu	Toplam	Kadın	Erkek
Okuma-Yazma Bilmeyen	3.825.644	3.125.244	700.400
Okuma-Yazma Bilen	59.525.746	28.542.644	30.983.102
Bilinmeyen	2.782.071	1.310.993	1.471.078
Toplam	66.133.461	32.978.881	33.154.580

Kaynak: TÜİK ADNKS Eğitim, Kültür ve Spor Veritabanı 2010 Sonuçları

* Yabancılar kapsama alınmamıştır.

(Okuma-yazma durumu bilinmeyenler göz ardı edildiğinde) 6 yaş ve yukarı nüfus içinde kadın okumaz-yazmazlık oranı % 9,8, erkek okumaz-yazmazlık oranı ise % 2,2'dir. Okuma-yazma bilmeyen her 10 kişiden 8'ini kadınlar oluşturmaktadır. Yetişkin nüfus içinde (+15) kadın okumaz-yazmazlık oranı ise % 12'dir.

Genele bakıldığında, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde “genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına”, “kentsel nüfustan kırsal nüfusa” ve “Batı bölgelerden Doğu bölgelerine” gidildiğinde, artış sergilemektedir. Ancak, bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır.

Eğitim Düzeyi

TÜİK tarafından hazırlanan “Ulusal Eğitim İstatistikleri”ne göre 6 ve yukarı yaş grubunda bitirilen eğitim düzeyine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo: Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (6+yaş)- 2010 Türkiye

Bitirilen eğitim düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	3.825.644	700.400	3.125.244
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	13.448.484	6.443.661	7.004.823
İlkokul mezunu	15.709.975	6.973.926	8.736.049
İlköğretim mezunu	10.820.045	6.081.367	4.738.678
Ortaokul veya dengi okul mezunu	3.127.204	1.946.744	1.180.460
Lise veya dengi okul mezunu	11.374.336	6.556.319	4.818.017
Yüksekokul veya fakülte mezunu	4.566.049	2.692.405	1.873.644
Yüksek lisans mezunu	365.791	217.892	147.899
Doktora mezunu	113.862	70.788	43.074
Bilinmeyen	2.782.071	1.471.078	1.310.993
Toplam	66.133.461	33.154.580	32.978.881

Kaynak: TÜİK ADNKS Eğitim, Kültür ve Spor Veritabanı 2010 Sonuçları

* Yabancılar kapsama alınmamıştır.

Okul Öncesi Eğitim

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, okul öncesi eğitim mecburi ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar ve isteğe bağlıdır. 2010/2011 öğretim yılı rakamlarına göre, okulöncesi eğitimde 3-5 yaş grubunda okullaşma oranı toplamda % 29,85 olup, kız çocukları için % 29,43; erkek çocukları için ise % 30,25'tir. 4-5 yaş grubuna bakıldığında ise söz konusu oranın toplamda % 43,10; kız çocukları için % 42,47; erkek çocukları için ise % 43,70 olduğu görülmektedir. 2010/2011 öğretim yılında okulöncesi eğitime devam eden 1.115.818 çocuk bulunmakta olup, bu çocukların % 48'ini (535.522) kız çocukları oluşturmaktadır.

Türkiye'deki okul öncesi eğitim oranı son yıllarda yaklaşık iki katına çıkmasına rağmen 9. Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi, halen istenilen düzeyin altındadır. Avrupa Birliği ülkelerinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranının % 88,4 olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki rakamların nispeten düşük olmasının temel nedenleri olarak ailelerin okul kaydı, çocukların beslenmesi, giyimi ve eğitim materyalleri için gerekli olan maliyetleri karşılamakta zorlanması gösterilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitimde derslik kapasitesini ve öğretmen kadrosunu genişleterek 2010-2011 öğretim yılı için 57 ilde okul öncesi eğitimi zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede önümüzdeki yıllarda okul öncesi eğitimde okullaşma oranlarındaki artışın devam edeceği düşünülmektedir.

İlköğretim

Temel eğitim olarak kabul edilen sekiz yıllık ilköğretim süreci, 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsamakta olup, Milli Eğitim Temel Kanunu gereğince kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu kılınmıştır ve devlet okullarında parasız olarak verilmektedir.

İlköğretim okullaşma oranlarında son on yıl içinde önemli artışlar olmuştur. 2001/2002 öğretim yılında ilköğretim kademesinde net okullaşma oranı toplamda % 92,4 iken, erkek ve kız çocukları için bu oran sırasıyla % 96,2 ve 88,4 olarak kaydedilmiş, 2010-2011 öğretim yılına gelindiğinde ise, net okullaşma oranı % 98,4 olmuş, erkek ve kız çocukları için net okullulaşma oranı sırasıyla % 98,6 ve 98,2 olarak gerçekleşmiştir. İlköğretimde cinsiyet oranı¹ son on yıl içinde % 10 artarak % 100,4'e ulaşmıştır.

İlköğretimde hem toplam okullaşma oranları hem de kız ve erkek çocuklarının okullaşmasına ilişkin oranlar kırsal alanlarda kentsel alanlarda olduğundan daha düşük olarak kaydedilmiştir. *Milli Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim İstatistikleri 2010-2011* verilerine göre ilköğretimde kız çocuklarının net okullaşma oranının en düşük olduğu iller Yozgat (% 91,19); Çankırı (% 91,54) ve Hakkari (% 92,72); en yüksek olduğu iller ise Bartın (% 99,91), Amasya (% 99,87) ve Zonguldak (% 99,81)'tir.

İlköğretime geç kayıtlar, bitirmeden ayrılanlar ile başta kızlar olmak üzere kırsal kesimdeki çocukların eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörlerdir. Özellikle okul terklerinin kız çocukları arasında erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu; beşinci ve altıncı sınıflarda yoğunlaştığı görülmektedir. 9. Beş Yıllık Kalkınma planında, özellikle ilköğretimde okul terklerinin varlığı kabul edilerek önlenmesi için başta kırsal kesimi ve kız çocuklarını hedef alan tedbirler öngörülmektedir.

¹ **Cinsiyet Oranı:** Belirli bir öğretim yılında ilgili öğretim türünün kız çocuk brüt okullaşma oranının, aynı öğretim yılında ilgili öğretim türünün erkek çocuk brüt okullaşma oranına olan göreceli büyüklüğünü göstermektedir. İki farklı göstergenin (brüt okullaşma oranlarının) birbirine oranlanmasıyla yapılan hesaplamaların 100 ile çarpılmasıdır.

Ortaöğretim

Ortaöğretim, genel, mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumların tümünü kapsamaktadır. Ortaöğretim kademesi en az dört yıl olarak belirlenmiştir ve zorunlu değildir. Ortaöğretim kademesinde okullaşma oranlarının son yıllarda sürekli olarak arttığı görülmektedir.

2001/2002 öğretim yılında ortaöğretim kademesinde net okullaşma oranı toplamda % 48,1 iken, erkek ve kız çocukları için bu oran sırasıyla % 53 ve 42,9 olarak kaydedilmiş, 2010-2011 öğretim yılına gelindiğinde ise, net okullaşma oranı % 69,3 olmuş, erkek ve kız çocukları için net okullulaşma oranı sırasıyla % 72,3 ve 66,1 olarak gerçekleşmiştir. İlköğretimde % 100 olan “Cinsiyet Oranı”nın Ortaöğretim kademesinde % 88,1’e gerilediği görülmektedir. Ortaöğretime devam eden 4.748.610 öğrencinin % 45,5’ini kız çocukları oluşturmaktadır.

İşgücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik liselere devam eden 1.837.924 öğrencinin % 42,3’ünü kızlar oluşturmaktadır. Bu kızların çoğunluğu Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlı okul/kurumlara devam etmektedir. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü’ne bağlı okul/kurumlarda ise, erkeklerin % 55,5, kızların ise % 44,5 katılım gösterdiği görülmektedir.

9.Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, mesleki ve teknik eğitimde kaydedilen ilerlemeye karşın, eğitim sisteminin işgücü piyasasının taleplerini karşılamakta yetersiz kaldığının ve bu talepleri karşılamak üzere özellikle gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması için, yeni mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir.

Yükseköğretim

Eğitimin temel kademelerinde sağlanan gelişmelere paralel olarak yükseköğretim kademesinde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalar ile ülkemizde üniversiteler bütün illere yaygınlaştırılmış olup 104’ü devlet, 62’ye vakıf olmak üzere toplam üniversite sayısı 166’ya ulaşmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak yükseköğretim okullaşma oranlarında da son yıllarda önemli artış gerçekleşmiştir.

Yükseköğretimde net okullaşma oranına bakıldığında, 2001/02 yılında % 12,9 olan toplam oranın 2009/10 öğretim yılında % 30,42’ye yükseldiği görülmektedir. Kadınlar açısından bu oran 2001/02 yılında % 12,1 iken 2009/10 öğretim yılında % 29,6’ya yükselmiştir. Yükseköğretim kademesinde cinsiyet oranı % 83,38’dir. 2009/10 yılı itibariyle Üniversite’de eğitimini sürdüren 3.529.334 öğrencinin 1.566.701 % 44’ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. Lisansüstü düzeyde yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrencilerin ise % 46,8’ini kadınlar oluşturmaktadır.

Diş Hekimliği, Eczacılık, Edebiyat, Dil, Tarih ve Coğrafya, Fen, Eğitim, Güzel Sanatlar, İlahiyat ve Mimarlık Fakültelerinde kadın oranı erkeklerden fazla iken, Tıp, Mühendislik, Ziraat, Veterinerlik, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğu kaydedilmektedir.

Akademik personelde ise kadının durumuna bakıldığında Profesör, Doçent, Yardımcı Doçent, Öğretim Görevlisi, Araştırma Görevlisi ve Okutman kadroları içinde kadın oranının birçok ülkeden daha yüksek olduğu (yaklaşık % 38,7) görülmektedir. Bu, çok önemli bir oran olmakla birlikte rektör (% 5,2) ve dekanlık (% 15,3) gibi üst pozisyonlarda erkek egemenliği devam etmektedir.

Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında ve dışında, bilgi, beceri, meslek kazandırmaya ve bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaya yönelik tüm programlanmış eğitim etkinliklerini kapsar. Türkiye’de kadınları kapsayan yaygın eğitim etkinliklerinin çokluğu ve çeşitliliği dikkat çekicidir. MEB’in mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumları aracılığıyla gerçekleştirdiği yaygın eğitim etkinliklerine ek olarak pek çok sivil toplum örgütü gönüllü olarak kadınlara yönelik okuma yazma, beceri ve meslek edindirme kursları vermekte, belediyeler ücretsiz benzer kurslar düzenlemekte, GAP İdaresi Başkanlığının Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve SHÇEK’e bağlı Toplum Merkezleri yine benzer faaliyetlerde bulunmaktadır.

Halk Eğitim Merkezlerince açılan kursları bitirenlerin rakamları dikkate alındığında, mesleki kursları bitirenlerin % 54,2’sini, sosyo-kültürel kursları bitirenlerin % 53’ünü ve okuma-yazma kurslarını bitirenlerin de % 67,5’ini kadınlar oluşturmaktadır. TÜİK 2008/2009 öğretim yılı verilerine göre yaygın eğitim kapsamında açılan kurslarda eğitim gören 7.062.429 kursiyerin 3.336.993’ünü (% 47,2) kadınlar oluşturmaktadır. Halk Eğitim Merkezlerinde açılan kurslardan faydalanan 3.409.058 kursiyerin % 60’ını; Meslek Eğitim Merkezlerinde açılan kurslardan faydalanan 299.306 kursiyerin % 18’ini; Kız Teknik Genel Müdürlüğü tarafından açılan kurslardan faydalanan 52.288 kursiyerin ise % 95’ini kadınlar oluşturmaktadır.

Öğretmenler

2010/2011 öğretim yılında, okulöncesi eğitimde çalışan 48.330 öğretmenin % 93’ü (44.916), ilköğretimde çalışan 503.328 öğretmenin % 52,8’i (266.074), ortaöğretimde çalışan 222.705 öğretmenin ise % 42,5’i (94.612) kadınlardan oluşmaktadır.

Son yıllarda ilköğretim kademesindeki kadın öğretmen sayısı önemli oranda artmıştır. Bu artış çok önemlidir, zira kimi koşullarda ailelerin kız çocuklarını okutmalarına karşı oluşturdukları direnci okuldaki öğretmenin kadın olması kırabilmektedir. Buna ek olarak öğretmenler ve okul müdürleri öğrenciler için birer rol modeli olmakta ve hayatlarına önemli etkide bulunmaktadır. Bu bağlamda kadın öğretmenlerin sayısındaki artış gibi kadın okul müdür ve müdür yardımcılarının da sayısının artması oldukça önem taşımaktadır. Eğitim Yöneticisi konumundakiler arasında kadınların oranı çok düşüktür. MEB Personel Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre MEB bünyesinde merkez, taşra ve okul/kurumlarda görev yapan 80.465 yöneticinin ise % 11,1’ini (8.905) kadınlar oluşturmaktadır.

Eğitim alan kız çocuklarının sayısının artması, kadın öğretmen ve okul müdürlerinin sayısının artması elbette toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çok önemlidir.

Plan ve Programlar

Eğitimde Türkiye’nin hedefi, 2013 yılına kadar kız ve erkek çocuklar için okullulaşma oranını % 100’e ulaştırmaktır. Bu kapsamda pek çok proje ve kampanya başlatılmıştır. Bu projelerde gerek uluslararası kuruluşlar gerekse sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün destekleri alınmaktadır.

Önceki dönem kalkınma planlarında olduğu gibi uygulamasına başlanan 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi, eşit fırsat ve olanaklardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesinin yükseltilmesi, kalkınma sürecine, iş

hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanması, kadınların okur-yazarlığının artırılması amacıyla projeler geliştirilmesi gibi amaçlara yer verilmiştir.

10 Ocak 2008’de yayınlanan 60. Hükümet Programı Eylem Planında hükümet programında da okullaşma oranını ilköğretimde % 100’e, mesleki ve teknik eğitim dahil olmak üzere ortaöğretimde % 90’a çıkarılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. Ayrıca ilköğretimde okul terklerinin azaltılacağı, her ilçede, ilçenin nüfusu da dikkate alınarak, en az bir kız ve erkek öğrenci ortaöğretim yurdunun bulunmasının sağlanacağı, kız çocuklarının okullaştırılmasına özel önem verilmeye devam edileceği, bu kapsamda Haydi Kızlar Okula Kampanyasına ve Şartlı Nakit Transferine devam edileceği belirtilmektedir.

Faaliyet ve Projeler

Kız ve erkeklerin eğitime eşit katılımını temin etmek hedefine ulaşmak amacıyla eğitim seferberliği başlatan Türkiye, kırsal kesimde okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağı nüfusu ile yoksul ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulları açmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin ağırlıklı olarak okula devam etmedikleri Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde, yörenin genel kültür yapısı da dikkate alınarak kız öğrencilerin okula devamlarının sağlanması amacıyla yatılı ilköğretim bölge okullarının (YİBO) arttırılması planlanmaktadır. Bu çerçevede, zorunlu ilköğretimin 8 yıla çıkmasından sonra, YİBO’ların sayısı üç kattan fazla artarak okullardaki kız öğrenci kontenjanı artırılmıştır. 2009/2010 öğretim yılı itibariyle 589 YİBO’da 58.222’si kız olmak üzere 150.330 çocuk eğitim görmektedir. Bunun yanında, Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planlamasında her ilde en az bir YİBO’nun “Kız YİBO”ya dönüştürülmesi hedefine yer verilmiştir.

Okulu bulunmayan nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağındaki kız ve erkek çocuklar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullarda bulunan öğrencilerin daha kaliteli eğitim-öğretim imkânına kavuşturulması, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması amacıyla, “Taşımali İlköğretim Uygulaması” yürütülmektedir. 1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında uygulanmaya başlanan ve okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren taşımali eğitim, 2003-2004 öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan karşılanmak üzere il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. 2009/2010 öğretim yılında 80 il-752 ilçede yürütülen “Taşımali İlköğretim Uygulaması”ndan 323.971’i kız olmak üzere 667.475 çocuk faydalanmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2010/60 sayılı “Taşımali Ortaöğretim Uygulaması” Genelgesi ile “*Taşımali İlköğretim Uygulaması*” kapsamında bulunup 2009/2010 öğretim yılında ilköğretim kurumlarının 8’inci sınıflarını bitiren öğrencilerin devam edebileceği ortaöğretim kurumu bulunmayan yerleşim birimlerindeki 9’uncu sınıfa devam edecek öğrencilerin taşınarak sınavsız öğrenci alan ortaöğretim okul/kurumlarına erişimlerini sağlamak amacıyla 2010-2011 öğretim yılında 9’uncu sınıflar için “*Taşımali Ortaöğretim Uygulaması*” başlatılmıştır. Ülke genelinde Taşımali ortaöğretim uygulaması kapsamında 2010 yılı Aralık ayı sonuna kadar 75 ilde 28.265 kız, 41.130 erkek olmak üzere toplam 69395 öğrenciye taşıma ve yemek hizmeti verilmiştir.

Yoksul aile çocuklarına verilen yatılı eğitim hizmetlerinin yanı sıra, ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8. sınıfları ile genel ve meslekî teknik orta öğretim kurumları için bursluluk hizmetleri de verilmektedir. Bursluluk hizmetleri ve Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında yürütülen Şartlı Eğitim Yardımı uygulaması ile; nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal yardım ağı oluşturmak amacıyla Türkiye’nin her köşesinde karşılıksız eğitim yardımları

yapılmaktadır. Kız çocuklarının okullulaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla, kız çocuklarımıza ve ortaöğretimde devam eden öğrencilere verilen yardım miktarları daha yüksek tutulmuştur. İlköğretime devam eden erkeklere aylık 30 TL, kızlara 35 TL, ortaöğretime devam eden erkeklere aylık 45 TL ve kızlara 55 TL tutarındaki ödeme “Kadının aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi” amacıyla doğrudan annelere yapılmaktadır 2009 yılı içinde 345,05 Milyon TL kaynak Şartlı Eğitim Yardımı için aktarılmış; 2.118.821 çocuk yapılan eğitim desteği ödemelerinden yararlanmıştır.

Yürütülen “Eğitime % 100 Destek Projesi” ile Türk eğitim sisteminin niteliksel ve niceliksel sorunlarının çözümünde devlet, özel sektör ve sivil toplum işbirliği ile okul binalarının, sınıf mevcutlarının, iç ve dış donanımın kalitesinde Avrupa Birliği’nin standartlarına ulaşmak ve eğitim sorunlarımızın çözümü için eğitimin her kademesinde (Okul öncesi eğitimden yüksek öğrenime kadar) okul, bina ve eğitim materyalleri gibi fiziksel ihtiyaçları karşılamak hedeflenmektedir. Proje’nin başarısına katkı sağlamak amacıyla okul yaptırımlara uygulanan yüzde 5’lik vergi indirimi yüzde 100’e çıkarılmıştır.

“Çocuk Dostu Okul Projesi” ile ilköğretim okullarında her yönüyle kalitenin artırılması ve bunun öğrencilere, çalışanlara, çevreye yansıtılması, yeni bir eğitim ortamı yaratılması amaçlanmaktadır. Projenin hedefleri arasında cinsiyete duyarlı bir eğitimin verilmesi de yer almaktadır. Proje 2011 yılında tamamlanacaktır.

Eğitimin niteliğini artırmak üzere planlanan bir diğer Proje olan “Anne Baba Çocuk Eğitimi Projesi” ile anne, baba ve çocukların eğitim ihtiyaçları tespit edilmekte ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenen eğitim programları ile toplumun bilinç düzeyinin geliştirilmesi ve statülerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında; üreme sağlığı, ergen ilişkileri, aile içi ilişkiler, kadının toplumdaki yeri ve önemi, ders başarısı ve benzeri konularda konferans, panel, kurs, ev ve köy ziyaretleri yoluyla ailelere ulaşılmaktadır. Proje kapsamında 1998-2008 yılları arasında 2.149.370 kadın, 697.590 erkek olmak üzere toplam 2.846.960 kişiye “Aile İçi Şiddet, Aile Planlaması, Gençlerin Kötü Alışkanlıklardan Korunması, Töre Namus Cinayetleri, Kadına Karşı Şiddet, Çocuk İstismarı” vb. konularında eğitim verilmiştir.

Uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile yürütülen “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Kardelenler” gibi kampanyalar ve “Temel Eğitime Destek Projesi” gibi projeler ile kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi, okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi hedeflenmektedir.

İlköğretim çağında olup herhangi bir nedenle eğitim sistemi dışında kalan, okulu terk eden ya da devamsızlık yapan 6-14 yaş grubundaki tüm çocukların, özellikle kız çocuklarının % 100 okullulaşmasının sağlamayı amaçlayan “Haydi Kızlar Okula Kampanyası” 2003 yılında ilköğretimde okullulaşma oranının en düşük olduğu 10 ilde başlatılmıştır. 2005 yılında bitmesi planlanan Kampanya, başarısı nedeniyle uzatılmış ve 2006 yılı itibariyle Türkiye geneline yaygınlaştırılmıştır.

2003 yılında başlatılan ve 2008 yılında 81 İl’e yaygınlaştırılan “Haydi Kızlar Okula” adlı kampanya ile 290.224’ü kız olmak üzere 350.000 çocuk okullulaştırılmıştır. Kampanya başlangıcından itibaren sürdürülen çalışmaları kurumsallaştırmak ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla 2008 yılı itibariyle yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. “Veri tabanlarının kullanılması ve güçlü bir izleme sistemi” (ADNKS, E-okul, İl Durum Raporları) ve “Farklı düzeylerde çalışma yaklaşımı” (Merkez-İl-İlçe-Okul Düzeyi) başlığı altında toplanan bu yeni yaklaşımlar ile birlikte ilköğretimde çağ nüfusunun yüzde 100 okullulaştırılması hedefine ulaşılması ve ayrıca okul terklerinin ve devamsızlıkların önlenmesi amaçlanmaktadır. Yine bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kız ve erkek çocuklarının zorunlu eğitime

erişimleri ve devamlarını sağlamak üzere hazırlanan “İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi İşbirliği Protokolü” Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün de aralarında bulunduğu Başbakanlığa bağlı kuruluşlar, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları arasında 13 Ocak 2011 tarihinde imzalanmıştır.

Zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış, okula hiç kayıt olmamış ya da sürekli devamsız olan 10-14 yaş grubundaki çocukların eğitimlerine akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak, ilköğretime devamlarının sağlanması amacıyla “*Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı*” başlatılmıştır. Bu program kapsamındaki öğrencilerin % 67’sini kız çocukları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra başta kadınlar olmak üzere insan kaynaklarının geliştirilmesi ve iş piyasasına giriş için Orta Öğretim seviyesinde okullaşmanın artırılması amacıyla 2009 yılında “Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Artırılması Projesi” başlatılmıştır. Söz konusu projenin hedef kitlesini ilk ve orta öğretim düzeyindeki kız çocukları, okulu terk etmiş veya terk etme riski olanlar, eğitime erişimi kültürel, maddi veya ailevi nedenlerle engellenenler, özellikle psikolojik rehberlik ve danışmanlıktan sorumlu olan öğretmenler oluşturmaktadır. Türkiye genelinde 43 ilde uygulanan Proje kapsamında 2011 Eğitim-Öğretim yılı sonuna kadar 12 ilde (Adıyaman, Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Kars, Kayseri, Mardin, Samsun, Şırnak, Siirt, Tokat, Yozgat) 16 okul açılması planlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2010/38 sayılı “Özellikle Ortaöğretimde Kız Çocuklarının Okullaşması” Genelgesi ile kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması, ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltilmesi, hiçbir kız çocuğunun eğitim dışında kalmaması amaçlanmıştır.

Okul Öncesi Eğitimin yaygınlaştırılması için 2009 yılı içerisinde “Okul Öncesi Eğitimin Güçlenmesi Projesi” başlatılmıştır. Proje ile Milli Eğitim Bakanlığı kurumlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının, belediyelerin ve STK’ların kapasitesini arttırmak ve toplum temelli modeller ve ortaklıklar geliştirmek yoluyla dezavantajlı çocuklar ve aileleri için nitelikli gündüz bakım ve okul öncesi eğitim hizmetleri oluşturmak ve geliştirmek amaçlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2010/31 sayılı Genelge ile okul öncesi eğitim hizmetinin etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için çeşitli tedbirler oluşturulmuştur.

Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim sistemini; Sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda, ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli ve performanslı ara kademe teknik insan gücünü yetiştirebilen, teknoloji geliştirilmesine ve üretimine yatkın bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemeyi amaçlayan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) kapsamında MEB, TOBB, TİSK, Hak-iş, Türk-İş, TUSİAD, MEKSA Vakfı, TESK gibi sosyal ortaklarla işbirliği yapmaktadır. Proje 30 ilde 145 pilot kurumda yürütülmektedir.

Halk eğitimi ve mesleki eğitim merkezlerinde kadınların, mesleki eğitim kurs programlarından yararlandırılarak istihdam edilebilirliklerinin; ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması ve gelir getirici meslek edinmelerinin sağlanmasına çalışılmaktadır. İşlevsel yetişkin okur-yazarlık programı ile bu alandaki kursların yaygınlaştırılması, kadın ve kızlara yönelik mesleki eğitimin, geleneksel alanların dışında çağın gereklerine ve istihdam ihtiyacına göre yeniden düzenlenmesi çalışmaları yapılmaktadır.

"Ulusal Eğitime Destek Projesi kapsamında ülke genelinde açılan kampanyada, Okuma-Yazma kurslarından en çok yararlanan kadın kursiyerlerdir. Kadınların toplumsal fırsatlardan eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması ile kadına yönelik şiddetle mücadele konularında koruyucu, önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla yürütülmekte olan; "Benim Ailem, Anne Çocuk Eğitim Programı ve Baba Destek

Eğitim Programları" ile farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümünün sağlanması ile risk önlemeye yönelik eğitim faaliyetleri devam etmektedir.

En son uygulamaya konulan kampanyalardan birisi de "Ana Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası"dır. Kampanya ile kadın okumaz-yazmazlığını ortadan kaldırmak amacıyla okuma yazma bilmeyen en az 3 milyon kadının okuryazar hale getirilmesi hedeflenmektedir. Kampanya kapsamında 8 Eylül 2008'den 1 Nisan 2011'e kadar geçen sürede okuma yazma kurslarına 1.337.086 kişi katılmış olup bunlardan 824.041'si okuryazarlık belgesi almıştır.

Eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin geleneksel olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyalleştirici ortam oluşturmak için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından toplumsal cinsiyete büyük ölçüde önyargılı olan eğitim materyallerinin cinsiyetçi öğelerden ayıklanması için çalışma başlatılarak ders kitaplarından ayrımcılık içeren resim, ifade ve benzeri tüm öğelerin çıkarılması çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmaların daha kalıcı ve sistematik olmasını sağlamak ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) hedef ve stratejilerini gerçekleştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu" kurulmuştur. Söz konusu Komisyonun konuya ilişkin çalışmaları devam etmektedir.

Eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin geleneksel olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyalleştirici ortam oluşturmak için Milli Eğitim Bakanlığı, ders kitapları ve eğitim materyallerini; temel insan haklarına aykırılık taşıyıp taşımadığı; cinsiyet, ırk, dil, din, renk, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içerip içermediği yönüyle incelenmekte, ders kitapları ve eğitim materyallerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadına karşı ayrımcılığın engellenmesi amacıyla, ilgili kaynaklarda kadın-erkek ile kız ve erkek çocuklara ait bilgi, fotoğraf ve resimlerde sayısal ve niceliksel açıdan eşitlik sağlamaya çalışmakta, geleneksel olarak kadın için uygun görülen roller/işlerde (öğretmenlik, annelik hemşire, ev kadınlığı gibi) ya da önemsiz rollerde gösterilen kadınlar yerine, toplumda aktif olarak rol alan "başarılı kadın" vurgusuna yer verilmekte, erkeğin güçlü, başarılı, zeki, aktif ve bağımsız; kadının ise uysal, düzenli duygusal gibi özelliklerle tanımlanmasından kaçınılmaktadır. Ancak halen eğitim materyallerinde cinsiyetçi öğelerin varlığı söz konusudur.

B) SAĞLIK

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve çekincesiz kabul ettiği uluslararası belgelerde, toplumumuzda kadın ve kız çocuklarına verilecek sağlık hizmetlerinin nicelik ve niteliğini kabul görmüş uluslararası standartlara yükselteceği sözünü vermiştir.

Kadın ve erkeklerin eşit fırsatlara ulaşmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiş en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biri olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin, 12. maddesinde aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması hususu ele alınmaktadır.

Ayrıca Türkiye Pekin'de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen belgeleri (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı) çekincesiz kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu ile kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek 12 kritik alan belirlenmiştir. Bu kritik alanlardan biri de "Kadın ve Sağlık"tır.

Türkiye'de yaşam kalitesi ile ilgili göstergelerden biri olan doğuştan beklenen yaşam süresi kadınlar için artmakla birlikte, her iki cinsiyetin de eşit hizmet aldığı gelişmiş ülkelerden düşüktür. Doğuştan beklenen yaşam süresi 2009 yılı için kadınlarda 74, 4; erkeklerde 69,5'tir.

Adolesan çağdan başlayarak her dönemde daha fazla sağlık hizmetine gereksinim duyan kadın için hizmet açığı erkeklere göre daha fazladır.

Kadının yaşam döngüsünde en uzun dönemi oluşturan doğurganlık çağı (15-49 yaş grubu) 15 ve yukarı yaşta bulunan toplam nüfusun % 38'ini, yine aynı yaş grubunda bulunan kadınların % 77'sini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kadın sağlığı açısından, özellikle üreme sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi önemlidir. Sağlıkta Dönüşüm Programı ile aile hekimliği uygulamasına geçilen ülkemizde, Aile Sağlığı Merkezleri ile Toplum Sağlığı Merkezleri bünyesinde bulunan Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması merkezlerinde aile planlaması ve üreme sağlığı hizmetleri ücretsiz olarak verilmektedir.

Türkiye'de 1963 yılından bu yana ülkeyi temsil eden örneklem üzerinde her 5 yılda bir, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonuncusu 2008 yılında yapılmış olup, Ana Rapor Ekim 2009 tarihinde Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından açıklanmıştır. Araştırmalar ile gebelik, doğum, doğum sonrası dönemlerde kadınlara verilen hizmetler, aile planlaması hizmetleri, bebek ve çocuk sağlığı hizmetlerindeki durum hakkında veriler elde edilmekte, eksiklikler ve alınan mesafeler bu yolla görülebilmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 Sonuçlarına göre, Türkiye'de 1970'lerin sonunda 4 çocuğun üzerinde olan toplam doğurganlık hızı, 1980'lerin sonunda 3 çocuğa düşmüş; 1990'lı yıllarda ise 3 çocuğun da altına düşerek 2.6 çocuk düzeyinde durağanlaşmıştır. Toplam doğurganlık hızında 1990'lı yıllarda gözlenen bu durağanlık, 2000'li yıllarda tekrar azalma eğilimine girerek 2008 TNSA'na göre 2.14 düzeyine kadar gerilemiştir. Yine, TNSA'nın 2008 yılı Raporunda doğurganlık ve yaş ilişkisi incelendiğinde, önceki senelere göre, kadınların erken yaşlarda çocuk doğurma eğilimlerinin değişmeye başladığı görülmektedir. Doğurganlıktaki azalma oransal olarak ilk doğum yapma yaşı olan 20-29 yaş grubundaki kadınlarda 30 ve üzeri yaştaki kadınlara göre daha fazladır. Doğurganlık, 20-29 yaş grubundaki kadınlarda, araştırma tarihinden önceki beş yılda % 18 azalırken 30 ve üzeri yaştaki kadınlarda % 12 azalmaktadır. Bu örüntü, doğurganlığın azaldığı nüfuslar ile uyumludur. Bunun yanı sıra, 15-19 yaş grubundaki kadınlarda doğurganlık düzeyinde gözlenen % 30'luk azalma çok karşılaşılan bir durum değildir. Bu da, Türkiye'de bu yaş grubundaki kadınların çocuk doğurmaya başlamak için daha fazla beklediklerini göstermektedir. Bununla birlikte, Sağlık Bakanlığı'nın 2009 yılı verilerine göre adolesan doğurganlık oranı binde 35,1'dir.

Doğurganlık düzeyindeki bölgesel farklılaşma çok belirgindir. En yüksek toplam doğurganlık hızı 3.27 ile Doğu Bölgesi için gözlenirken en düşük doğurganlık hızı 1.73 ile Batı Bölgesi'ne aittir. Türkiye'de Doğu ve Orta bölgeleri dışındaki tüm bölgelerde toplam doğurganlık hızı (TDH) yenilenme düzeyi olarak bilinen 2.10'un altındadır. Bu sonuçla uyumlu olarak, Batı Anadolu ve Türkiye'nin doğusundaki yerler dışında tüm NUTS 1 bölgelerinde de doğurganlık hızı yenilenme düzeyinden daha düşüktür. Toplam doğurganlık hızı eğitim düzeyiyle ters orantılıdır. Eğitim düzeyinin artmasıyla TDH hızla düşmektedir. Eğitimi olmayan kadınlarda TDH 2.65 iken lise veya üzeri eğitimi olan kadınlarda 1.53 düzeyindedir. Doğurganlık refah düzeyinin yükselmesi ile de azalmaktadır. En düşük refah düzeyine sahip hanelerde yaşayan kadınlarda 3.39 olan TDH, en yüksek refah düzeyindeki kadınlarda 1.36'dır.

Raporda yer alan diğer önemli bir nokta ise, Türkiye'de bebek ölüm hızında çok hızlı bir azalma olduğudur. Bebek ölüm hızı, 1998-2003 ile 2003-2008 yılları arasındaki beş yıllık dönemde % 48 azalmıştır. Aynı dönemde çocuk ölüm hızında % 33; beş yaş altı ölüm hızında ise % 41 azalma gerçekleşmiştir. Son 10 yılda binde 9-10 düzeyinde durağanlık gösteren çocuk ölüm hızında son beş yılda meydana gelen bu azalma oldukça dikkat çekicidir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin yanı sıra anne ölümleri de üzerinde durulması gereken önemli bir konuyu oluşturmaktadır. 2005 yılında yapılan “Ulusal Anne Ölümleri Çalışması” sonuçlarına göre anne ölüm oranı yüz bin canlı doğumda 28,5 olup, bu ölümlerin % 62’si önlenabilir nedenlerden meydana gelmektedir. Sağlık Bakanlığı Ulusal verisine göre 2009 yılı anne ölüm oranı ise yüz bin canlı doğumda 18,4’dür. 1990-2008 yılları arasında anne ölümlerinde yakaladığımız düşme eğilimi ile ülkemiz, dünyada anne ölümlerinde en çok düşüş sağlayan 10 ülkeden biri olmuştur.

Bu çerçevede, anne ölümlerinin önlenmesi ve kadınların insan hakları bağlamında temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının temel ölçütlerinden birisini de doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanmaları oluşturmaktadır. TNSA 2008 Raporunda, 2008 öncesindeki beş yıllık dönemde doğum yapan annelerin % 92’sinin son doğumlarının gebeliği sırasında bir sağlık personelinden doğum öncesi bakım hizmeti aldığı görülmektedir. Doğum öncesi bakım alma oranı, kırsal yerleşim yerlerinde % 84’e; Doğu’da ve eğitimsiz anneler arasında % 80’inin hemen altına; 6 ve daha fazla çocuğu olan anneler arasında ise % 72’ye gerilemektedir.

TNSA-2008 öncesindeki beş yıl içinde meydana gelen doğumların % 64’üne doktor; % 27’sine de ebe ve/veya hemşire yardımcı olmuştur. Son 10 yıl içinde, yani 1998- 2008 döneminde sağlık personelinden alınan doğum öncesi bakım hizmetlerinde % 27; sağlık personelinin yardımcı olduğu doğumlarda ise % 21 artış olmuştur. Kentsel yerleşim yerlerinde, Batı’da, İstanbul’da ve eğitilmiş anneler arasında neredeyse tüm doğumlar bir sağlık personelinin katılımı ile yapılmaktadır. TNSA 2008’e göre sağlık personeli yardımıyla yapılan doğum oranı % 91,3, hastanede yapılan doğum oranı % 89,7 iken 2010 yılı ulusal veri sistemine göre bu oran % 93’lere ulaşmıştır.

Doğum sonrasına bakılacak olduğunda ise, Türkiye’de annelerin % 85’inin, bebeklerin ise % 90’ının doğumdan sonraki iki ay içinde bir sağlık personelinden doğum sonrası bakım hizmeti aldığı görülmektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde, Doğu’da, eğitimsiz anneler arasında ve üst paritelerde hızla azalarak % 70’e gerileyen doğum sonrası bakım hizmetlerinden yararlanma oranı, Batı’da, İstanbul’da ve özellikle eğitilmiş anneler arasında hızla artmakta ve % 95’in üzerine çıkmaktadır (TNSA,2008) .

Kadın sağlığında bir diğer önemli gösterge de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım oranıdır. Doğurganlığın kontrolüne ilişkin olarak bilgi sahibi olunması, bu yöntemlere ulaşılması ve daha sonra da uygun bir gebeliği önleyici yöntemin zamanında ve etkili olarak kullanılması Aile planlamasını sağlamak için oldukça önemlidir. Tüm yaş gruplarında, yerleşim yerlerinde, eğitim düzeylerinde ve refah kategorilerinde herhangi bir yöntemi veya herhangi bir modern yöntemi bilmek yaygındır ve evli kadınların en az % 98’i herhangi bir yöntem veya herhangi bir modern yöntemi duymuşlardır.

Ülkemizde kadın sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin ele alınması gereken konulardan bir tanesini de erken evlilikler oluşturmaktadır. Ülkemizde erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi amacıyla, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanununun getirdiği önemli değişikliklerden biri evlenirken kız ve erkekler için “17 yaşın doldurulmuş olması” şartının getirilmesidir.

Ulusal mevzuat ile getirilen düzenlemelerin yanı sıra Dünya Sağlık Örgütü’ne de üye olan Türkiye, sağlık alanında gelişmiş ülkelerin göstergelerine ulaşmayı hedeflemektedir.

Türkiye 1986 yılında onaylayarak taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne (CEDAW) taraf olarak, aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımından kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıran bütün önlemleri almayı ve kadınlara gebelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayarak, gebelik ve emzirme sırasında yeterli

beslenme ile birlikte, gerektiğinde ücretsiz hizmet vermeyi kabul etmiş ve sağlık politikalarını bu çerçevede oluşturmaya başlamıştır. Ayrıca CEDAW ile Türkiye, kadınlara ailelerinin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi sağlamayı, hamilelik süresince kadınlara iş yaşamında özel sağlık koşulları sağlamayı, aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetleri sunmayı, kadınların çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermeleri ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer araçlardan yararlanmada eşit haklar tanımayı kabul etmiştir.

Türkiye 1994'te Kahire' de gerçekleştirilen "Uluslararası Kalkınma ve Nüfus Konferansı"nın (ICPD) bütün önerilerini çekincesiz imzalamış ve bu tarihten sonra, ülkedeki geleneksel "Ana Çocuk Sağlığı" yaklaşımını daha kapsamlı bir hale getirerek kadın ve erkeği, yaşam döngüsü yaklaşımı ile bütüncül olarak ele alan, hizmet tür ve miktarını gereksinimlere göre düzenleyen programlar geliştirmeye başlamıştır.

Ayrıca daha önce belirtildiği üzere Türkiye, 1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen 4. Dünya Kadın Konferansına katılarak, Konferans sonunda yayınlanan Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformu'nu imzalamıştır. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu ile belgeye taraf olan devletler, kadının hayatının bütün dönemlerinde uygun maliyetli ve kaliteli sağlık bakımına, bilgiye ve ilgili hizmetlere ulaşılabilirliğini artırmayı; kadın sağlığını geliştiren önleyici programları güçlendirmeyi; üreme sağlığını geliştirmeyi; kadın sağlığına ilişkin kaynak ve incelemeleri artırmayı yükümlenmişlerdir.

Faaliyet ve Projeler:

Sağlık Bakanlığı tarafından, Sağlık Sektörü İçin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı 2005-2015'de belirlenen öncelikli müdahale alanlarına göre programlar yeniden oluşturulmuştur. Bu programlar aşağıdaki gibidir:

15- 49 Yaş Kadın İzlemleri Programı: Söz konusu Program kapsamında 15- 49 yaş arasındaki tüm kadınlar; doğurganlık davranışlarına dair bilgi edinmek, riskli durumları saptamak, erken dönemde gebeliği tespit edebilmek, aile planlaması yöntem kullanımları hakkında bilgi sahibi olmak, kadın sağlığı ve aile planlaması ile ilgili konularda danışmanlık yapıp yerinde eğitim amacıyla yılda en az iki kez birinci basamak sağlık kuruluşları tarafından izlenmekte ve Sağlık Bakanlığına bildirilmektedir.

Evlilik ve Gebelik Öncesi Danışmanlık Programı: 2007 yılında "Evlilik Öncesi Danışmanlık ve Cinsel Sağlık Programları" başlatılmıştır. Bu Program kapsamında ise toplumsal cinsiyet vurgulanarak, sağlık alanında kadının statüsünü yükseltmek, erken yaşta evlilikleri azaltmak, modern aile planlaması yöntemleri kullanımını artırmak, istenmeyen gebelikler, isteyerek gerçekleşen düşükler ve anne ölümlerini azaltmak amaçlanmaktadır.

Doğum Öncesi Bakım Hizmetleri Programı: Anne sağlığı düzeyini yükseltmek ve anne ölümlerini azaltmak amacıyla rutin hizmetler arasında yer almakta olup ülke genelinde uygulanmaktadır. Hazırlanan "Doğum Öncesi Bakım Yönetim Rehberi"ne göre gebelerin herhangi bir riski yoksa en az 4 kez izlemi sağlanmaktadır. Ayrıca Riskli Gebelik protokolleri de hazırlanmaktadır.

Gebelere Demir Destek Programı: Program, gebelikte artan demir ihtiyacının karşılanması için her gebeye gebeliğinin 16. haftasından itibaren 5 ay, doğumdan sonra 3 ay 40-60 mg demir desteği sağlamak amacıyla yürütülmektedir. Sağlık Bakanlığı 2010 yılı Ulusal verilerine göre gebelerin % 90'ına ücretsiz demir desteği sağlanmaktadır.

Anne Dostu Hastane Programı: Nitelikli gebe, loğusa izlemine ve güvenli koşullarda tüm doğumların hastanede gerçekleştirilmesi sağlanarak anne ve bebek ölümlerini azaltmak amaçlanmaktadır.

Doğum-Sezaryen Programı: Söz konusu Program her gebenin sağlıklı ve güvenli olarak hastanede doğum yapmasını, sezaryen oranlarının makul düzeylerde olmasını sağlamak ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmak (bölge, yerleşim yeri, yaş, cinsiyet) amacıyla yürütülmektedir. Doğum sonu, anne ve yeni doğanın riski yok ise en az 24 saat hastanede kalmasının sağlanması gerekmektedir.

Doğum Sonu Bakım Programı: Postpartum (doğum sonrası) dönemde önlenabilir nedenlerle meydana gelen anne ve bebek ölümlerini önlemek amacıyla geliştirilmiş bir Programdır. Genel olarak annenin doğumdan sonra tam iyileşmesi gerçekleşmeden taburcu edilmemesi sağlanmaktadır. Doğum Sonu Bakım Yönetim Rehberine uygun olarak lohusa izlemi yapılmaktadır.

Acil Obstetrik (Gebelik İlgili) Bakım Programı: Programın amacı; önlenabilir nedenlerle meydana gelen anne ve yenidoğan ölümlerini etkili sevk sistemi ve güvenli kan nakli hizmetleri ile azaltmaktır.

Acil Obstetrik Bakım Yönetim Rehberinde belirlenen esaslar çerçevesinde en sık görülen anne ölüm nedenlerinin etkili yönetimi hedeflenmiştir.

Anne Ölümleri İzleme Programı: Program, her anne ölümünü nedenine yönelik olarak inceleyip, önlenabilir nedenlerle meydana gelen anne ölümlerini önlemek amacıyla yürütülmektedir. Her ilde “İl Anne Ölümlerini Tespit ve Önleme Birimi“ ile “İl İnceleme Komisyonu”, Sağlık Bakanlığı bünyesinde de “Anne Ölümleri Ön İnceleme Komisyonu” ve “Merkez İnceleme Komisyonu” oluşturulmuştur. Sağlık Bakanlığı Anne Ölümleri Ön İnceleme Komisyonunda, her ay illerden gelen gebeliğe bağlı tüm ölümler değerlendirilerek, nedenlerine ve üç gecikme modeline göre gebeliğe bağlı ölümler ile anne ölümleri sınıflandırılmakta, nedenleri tam olarak belirlenemeyen ölümler, hastane, hekim ve anne adı gizli kalmak üzere Merkez İnceleme Komisyonunda görüşülmektedir.

Aile Planlaması Programı: Programın hedefi Aile Planlaması Hizmetlerinin ulaşılabilirliğini ve niteliğini artırarak, başka çocuk istemeyen veya bunu bir müddet ertelemek isteyen ailelere danışmanlık yaparak uygun, modern ve etkili aile planlaması yöntemi seçmelerini sağlamak ve yöntemi uygulamaktır.

AÇSAP Hizmetlerine Erkek Katılımının Sağlanması Programı: Üreme sağlığı konusunda erkek katılımının sağlanması önem arz etmektedir. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Komutanlığı ve UNFPA işbirliğiyle ülke genelinde tüm askeri birliklerde erbaş ve erlere yönelik eğitimler sürdürülmektedir. 2010 itibarıyla 3.000.000 erbaş ve er eğitilmiştir. Bu eğitim modülünde üreme organları, cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS ve sosyal sonuçları, gebeliğin oluşumu, aile planlaması, güvenli annelik, toplumsal cinsiyet ve aile içi şiddet konuları yer almaktadır.

Üreme Sağlığı Hizmet İçi Eğitimleri: Üreme sağlığı konusunda hizmet sunum kalitesini artırmak için sağlıkta değişen, gelişen konularla ilgili sağlık personeline bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla yürütülmektedir.

Yaşlı Üreme Sağlığı Programı: 65 yaş üzeri kişilere hayat boyunca fiziksel, sosyal ve ruhi aktivitelerini devam ettirecek sağlık hizmetlerini sunarak gelişme süreçlerini desteklemek ve yaşlı dostu üreme sağlığı hizmetleri konusunda altyapı ve insan gücü de dahil olmak üzere her alanda savunuculuk çalışmaları ve işbirliği geliştirme sürecini amaçlanmaktadır.

Bunlara ek olarak, yeşil kartlı olan kişilerin özel hastanelerin acil servis ve yoğun bakım hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarının sağlanması yoluyla, özellikle riskli ve komplikasyonlu gebelerin sağlık kuruluşuna erişimi kolaylaştırılmıştır.

Kadınların sağlık hizmetlerine eksiksiz erişimini hedefleyen bir diğer çalışma ise 2008 yılında başlatılan “Misafir Anne Projesi”dir. Söz konusu proje ile ikamet ettikleri yerde hastane bulunmayan anne adaylarının, doğumlarına 10 gün kala en yakın yerleşim yeri merkezine getirilerek kamu kurumları misafirhanelerinde konaklamaları ve doğumları hastanede gerçekleştirildikten sonra evlerine geri dönmeleri sağlanmaktadır. Uygulamanın başladığı 2008 yılından bu yana 12.275 yüksek riskli anne adayları bu hizmetten yararlanmışlardır.

Ayrıca, yürütülmekte olan Aile Hekimliği uygulaması kapsamında her bireyden sorumlu bir aile hekimi bulunmaktadır. Gezici sağlık hizmetleri ve evde bakım hizmetleri ile de hizmete ulaşmada zorluk çeken kişilere sağlık hizmeti yerinde verilmektedir. Bu kapsamda kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin artacağı öngörülmektedir.

Birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında ülkemizde en küçük köylerde hizmet veren sağlık evi sayısı son 7 yılda 3 kat artmış ve 5328’e ulaşmıştır. Kırsal bölgelerde sağlık hizmetini en ücra yerleşim yerlerine ulaştırmak amacı ile gezici sağlık hizmeti uygulamaları geliştirilmiş, hizmet verilmesi gereken nüfusa hizmete ulaştırma oranı % 99’lara çıkmıştır. Son 5 yılda acil hasta taşıma hizmetleri ile ilgili kapasite hem istasyon sayısı hem de ambulans sayısı bazında 3 kat artmış, istasyon sayısı 2002 yılında 481 iken 2010 yılında 1460’a, ambulans sayısı da 618’den 2295’e yükselmiştir. Ayrıca özellikle kış koşulları ağır geçen kırsal bölgelere hizmet veren kar paletli ambulans sayıları artırılarak 132 olmuş, kırsal nüfusun % 100’üne 112 hizmeti ulaştırılmıştır. Bununla birlikte hava ambulans filosu oluşturulmuş, 18 helikopter ambulans ile 2010 yılı içinde alınan 2 adet turbo jet uçak da fiyoya dahil olarak acil hizmet sunum kapasitesi güçlendirilmiştir.

Bu çalışmalara ilaveten, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından verilen sağlık desteklerinin yanı sıra, nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının temel sağlık hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla, Şartlı Nakit Transferi Sağlık Yardımları uygulanmaktadır. Sağlık Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde, nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan anne adaylarına yönelik olarak bir defaya mahsus olmak üzere Şartlı Nakit Transferi Gebelik Yardımları yapılmaktadır. Bu kapsamda, 2005-2009 döneminde fayda sahibi anne adayları sayısı 49.626’ya, aktarılan toplam kaynak miktarı da 3,67 Milyon TL’ye yükselmiştir. Bunun yanı sıra, yoksul ailelere okul çağı öncesi çocuklarının düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaları şartıyla her ay sağlık yardımı yapılmaktadır. Söz konusu transferler kadının aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla, ödemeler doğrudan annelere yapılmaktadır.

C) ÇALIŞMA YAŞAMINA KATILIM

Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmekle birlikte, işgücüne katılım oranları düşük olup, yıllara göre azalma göstermektedir. Kanunlardaki eşitlikçi yapıya rağmen, kadının niteliksel gelişimini ve işgücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmaların oluşmaması bu düşüşün önemli nedenlerinden biridir ve Türkiye’de kadın istihdamı temel sorun alanlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranı 1990’da % 34,1 civarındayken, 2002 yılında % 26,9, 2004 yılında % 25,4, 2010 yılı için % 27,6’dır.

Yine 2010 yılı verilerine göre; kente göre (% 23,7) kırsal alanda daha çok kadın işgücüne katılıyor (% 36,3) gibi görünse de kırdaki 100 kadından 84'ü tarım kesiminde ve bunların % 79'u herhangi bir ücret almaksızın ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.

Türkiye geneline baktığımızda 2010 yılı verilerine göre kadın istihdam oranı % 24 iken AB-15'te % 60,4, AB-272'de bu oran % 59,1'dir. (AB 2010 verileri bulunmamaktadır.) Ülkemizde 2010 yılı verilerine göre istihdama katılan kadınların % 42,4'ü tarım sektöründe, % 15,9'u sanayi sektöründe, % 41,7'si ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

İşteki durumları açısından bakıldığında 100 kadından sadece 14,1'i kendi hesabına ve işveren konumunda çalışmakta, 50,7'si herhangi bir ücret ya da yevmiye karşılığında çalışmakta ve 35,2'si ücretsiz aile işçisi olarak çalışma yaşamında yer almaktadır.

Ayrıca, köyden kente göçü yoğun olarak yaşayan ülkemizde, köyde işgücü içinde görülen kadın kente geldiğinde yeterli eğitim ve mesleki bilgi-beceriye sahip olmaması nedeniyle kent işgücü piyasasına girememekte, işgücü dışında kalarak genellikle ev kadını olmaktadır. İşgücüne katılmayan 100 kadından 61,5'i işgücüne katılmama nedeni olarak "ev kadını" olmalarını göstermektedir. Bu olgu hem kırdaki hem de kentte kadının işgücüne katılımını azaltmaktadır. Gelir azlığı nedeniyle çalışmak zorunda olan kadın, sosyal güvencesiz düşük statülü-gelirli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Kadın işgücünün en çok istihdam edildiği sektör hizmetler sektörü olup bu sektördeki iş alanlarından bazıları özellikle "kadınlar için uygun alanlar" olarak toplumsal kabul görmüşlerdir.

Sanayi sektörü, özellikle imalat sanayi halen kadın işgücünün oldukça sınırlı olduğu bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Oysa aynı sektörde tekstil, gıda, hazır giyim gibi emek yoğun sanayi dalları için kadınlar halen tercih edilen işgücü konumundadır. Her iki sektörde de özellikle kayıt dışı işyerlerinde yoğunlukla kadın ve çocuk işgücü her türlü sosyal hak ve güvenceden yoksun şekilde çalıştırılmaktadır.

İstihdamda yer alan 100 kadından 58,5'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmakta, bunların da % 56,8'ini ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Ücretli veya yevmiyeli çalışan kadınların % 26,3'ü, işveren kadınların % 26,5'i, kendi hesabına çalışan kadınların % 90,7'si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmaksızın çalışmaktadır.

Kayıtdışı çalışma Türkiye genelinde % 43,2 olup, kırsal kesimlerde 2000 yılında % 73,8 (kadın % 91,4; erkek % 64) ve kentsel yerlerde % 28,8 (kadın % 30; erkek % 28,5) iken; 2010 yılında kırsal yerlerde % 67,5 (kadın % 87,5; erkek % 56,2) ve kentsel yerlerde % 30,1 (kadın % 35,3; erkek % 28,5) dir. Bu oran tarımsal faaliyetlerde 2010 yılında yaklaşık % 85,4 iken, tarım dışı faaliyetlerde yaklaşık % 29'dur. Bu durum, kayıtdışılığın daha çok kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerle uğraşanlarda özellikle de ücretsiz aile işçilerinde yoğunlaştığını göstermektedir. 2010 yılında kayıtdışı olarak ücretsiz aile işçisi konumunda tarımsal faaliyetlerle uğraşanların % 20,6'sını erkekler oluştururken; % 79,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

İşsizlik oranları Türkiye genelinde % 11,9, kentte % 14,2 ve kırsal alanda % 7,3'tür. Kentte yaşayan en az lise mezunu olan genç kadın nüfusundaki işsizlik oranı % 33,3, aynı durumda

² 1 Mayıs 2004 tarihinde 10 ülkenin (Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti) AB'ye üye olması ile AB'nin toplam üye sayısı 15'ten 25'e yükselmiştir. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın üyeliği ile AB'ye üye olan ülke sayısı 27 olmuştur.

olan erkekler için ise % 23,6'dır. Eğitimsiz ve donanımsız kadının yanında eğitilmiş ve genç kadın nüfusta da işsizlik oranlarının yüksek olması, kadın istihdamında yaşanan sorunlar açısından önemli bir göstergedir.

Bu durum büyük ölçüde gelir dağılımına da yansımaktadır. Kadın ve kız çocuklarının yaşamlarının her alanında gelir dağılımındaki bozulmadan en fazla etkilenen grup olduğu açıktır. Gelirin, dolayısıyla yaşam standartlarının düşüşü kadınları bir yandan daha çok marjinal işlerde çalışıp azalan geliri artırmaya zorlarken, diğer yandan, ev içi üretime ayırdıkları zamanı artırmıştır.

Kadınların istihdam alanındaki sorunları özetle şunlardır:

- Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, işgücüne katılım olanakları artmaktadır. Ancak, halen eğitimin her kademesinde kadınlar için bir eşitsizlik söz konusudur. Bu eşitsizliğin gelecekte giderilmesi ümit edilse bile, kadın emeğine vasıf kazandırabilmek için örgün eğitim yanında bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik yaygın eğitime ihtiyaç vardır.
- Kadınların çalışma yaşamına girmesi veya girdikten sonra işte devamları konusunda yasalarda cinsiyete dayalı ayrımcılık söz konusu değildir. 2003 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu'nda aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmayacağı hükmedilmektedir. Ancak belli iş ve mesleklerin kadınlara uygun işler olarak toplumsal kabul görmemesi, görev dağılımında adil davranılmaması, ekonomik kriz dönemlerinde önce kadınların işten çıkarılması, özellikle kayıt dışı sektörde ücretlerin düşük tutulması gibi bazı ayrımcılık örnekleriyle karşılaşmaktadır.
- İş piyasasında iş ve mesleklerin "kadın işleri" ve "erkek işleri" olarak ayrışıp toplumsal kabul görmesinden dolayı, kadınlar ancak geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu işler süreli ve geçici çalışmayı, sosyal güvencesizliği beraberinde getirmektedir.
- Kadın işgücü ucuz emek olarak emek-yoğun iş kolları olan tekstil, gıda, hazır giyim, tütün gibi sanayi dallarında yoğunlaşmıştır. Ancak, tarım sektörü ile karşılaştırıldığında bu sektörlerdeki kadın işgücü oranı düşüktür.
- Tarım sektöründeki kadınların, çoğunlukla ücretsiz aile işçisi konumunda olmaları nedeniyle gelir elde etmemeleri, gelir azlığı nedenleriyle, yasal bir engel olmamasına rağmen sosyal güvenlik kapsamına büyük ölçüde girememektedirler.
- Türkiye'de işçi statüsünde çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumuna (SSK), memur statüsünde çalışanlar Emekli Sandığına, bağımsız çalışanlar ise Bağ-Kur kapsamında yer alabilmekte iken, 20.5.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile üç farklı sosyal güvenlik kuruluşu tek çatı altında birleştirilmiştir. Ülkemizde bir işyerinde çalışmasına rağmen sigortalı olmayan çok sayıda kadın vardır. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlayan uygulama ise primlerin yüksekliği, prim ödemediğe eşe bağımlı olma ve yeterli bilgi sahibi olmama gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.
- Çalışma yaşamına girebilen kadınların çalışma yaşamlarını kısa bir dönemde bitirmesi ve/veya kariyerde yükselme doğrultusunda tüm potansiyelini ortaya koyamamasının temel nedeni, ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunlardır. Kadın aile yaşamında çocuk bakımı yaşlı ve hasta bakımı gibi yükümlülükleri kocası ile ve/veya devletle paylaşmak durumundadır. Ancak ülkemizde kreş gündüz bakımevi gibi sosyal destek kurumları tüm çabalara karşın yeterli sayıya ulaşamamıştır.

Plan ve Programlar

Aktif işgücü politikaları vasıtasıyla istihdamın artırılması 8. Beş Yıllık Kalkınma Plan döneminde önem kazanmıştır. İşgücünün beceri ve yeterliliğini geliştirerek istihdam edilebilirliğin artırılmasını amaçlayan aktif işgücü politikaları, işgücü yetiştirme, (mesleki) eğitim ve işgücü uyum programlarını, mesleğe yöneltme, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasını, iş arama stratejilerinin geliştirilmesini, işsizler, özürllüler, kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların iş bulmasını, girişimcilik eğitimlerini ve istihdam garantili eğitim programlarını kapsamaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi yaklaşımını güçlendirmeye yönelik bazı fırsatlar sunan, entegre bir yaklaşım ve insan odaklı bir kalkınma temelinde işleyen 9. Kalkınma Planında yer alan ana amaçlar aşağıda belirtilen ve açıkça kadınlarla ilgili olan hedeflere dönüştürülmüştür:

Bu kapsamda işgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, özürllüler ve eski hükümlüler için fırsat eşitliği sağlanması, kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılması amacıyla çocuk ve diğer bakım hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması, gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilmesi; işsizlerin, işgücü piyasası açısından dezavantajlı kesimlerin ve tarım sektöründen açığa çıkacak işgücünün niteliklerinin ve beceri düzeylerinin, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda, aktif işgücü programları uygulanarak geliştirilmesi ve bu programlara ayrılan kaynakların artırılması; kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için bu kesime yönelik mesleki eğitim imkanları geliştirilerek istihdam edilebilirliklerinin artırılması, yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmetinin desteklenmesi, kurumsal bakım konusunda ise huzurevlerinin sayısının ve kalitesinin artırılması hedefleri 9. Kalkınma Planı'nda yer almaktadır.

9.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işgücü piyasasının esneklik ve güvence arasında dengenin sağlandığı, istihdam üzerindeki yüklerin kademeli bir şekilde azaltıldığı, tüm bireylere eşit istihdam fırsatlarının sunulduğu, sosyal diyalogun güçlendirildiği daha esnek ve hareketli bir yapıya kavuşturulacağı da belirtilmektedir. Eğitim seviyesinin yükseltilmesi, aktif işgücü politikalarıyla istihdam edilebilirliğin artırılması, işgücü piyasasına girişin kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi yoluyla 9.Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (2007-2013) işgücüne katılma oranının % 2,1 oranında artırılacağı öngörülmekte, bu artışın temel belirleyicisinin kadınlar olması beklenmektedir. Ayrıca, 9. Kalkınma Planı'nın Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri kısmında kadınların işgücüne katılma oranının 2013 yılına kadar % 29,6 olması hedefi yer almaktadır.

Ayrıca 60. Hükümet Programında, kadın girişimcilere, işgücü piyasasında geçerli alanlarda iş fikrinden başlayarak iş kurma sonrası dahil ihtiyaç duyacakları bütün konularda eğitim ve bilgilendirme desteği sağlanması yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Yine söz konusu programda, kadınların toplumsal hayatın her alanında daha fazla rol alması yönünde sürdürülen çalışmaların güçlendirilmesi hedefine yer verilmiştir.

Faaliyet ve Projeler

Türkiye'nin AB istihdam stratejisine dahil olma çabaları, kadın istihdamının da artırılmasında itici bir role sahiptir. Bilindiği üzere Avrupa İstihdam Stratejisinin 4 boyutundan birisini kadın erkek eşitliği oluşturmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, AB İstihdam Stratejisine dahil olmak üzere çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, "İstihdam Durum Raporu" hazırlanmış ve kadınların iş piyasasındaki konumları bu raporda incelenmiştir. Ortak Değerlendirme Belgesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Bununla birlikte çalışmaları devam eden Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesinin taslak metni hazırlanmış olup, söz konusu

taslakta kadınların işgücü piyasasına katılımlarının artırılmasına ilişkin belirlenen hedef çerçevesinde kadınların işgücüne katılım oranının 2023 yılına kadar % 35 düzeyine çıkarılması hedeflenmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliğinin Cinsiyet Eşitliği Topluluk Programına 2003-2006 dönemi itibarıyla katılım sağlamakta ve bu çerçevede duyarlık artırıcı seminerler desteklenmektedir.

Türkiye’de kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik olarak Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve AB Komisyonu işbirliği ile yürütülen “Aktif İşgücü Programları Projesi I (2003-2006)” ve “Aktif İşgücü Programları Projesi II (2008-2010)” tamamlanmış olup, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün de Yürütme Komitesinde yer aldığı Proje’nin hedef gruplarından birisi de kadınlardır.

Kadınların istihdam edilebilirliklerini arttırmak, daha iyi işlere girişlerini kolaylaştırmak ve kadınların işgücüne katılımlarının önündeki engelleri azaltmak, özellikle yerel düzeyde İŞKUR’un daha etkili kamu istihdam hizmeti sunmasını sağlamak üzere “Kadın istihdamının Desteklenmesi Operasyonu”nu yürütülmektedir. Söz konusu Operasyon ile İŞKUR İl Müdürlüklerinin ve ilgili ortakların işgücü piyasasına girmek isteyen kadınlara daha iyi hizmet ulaştırması, mesleki, sosyal güçlendirme, danışmanlık ve girişimcilik eğitimleri ile kadınların istihdam edilebilirliklerinin artırılması, çocuk/yaşlı bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, kadınların işgücüne katılımlarını önleyen kültürel engellerle mücadele konusunda farkındalığın ve duyarlılığın artırılması hedeflenmektedir.

İŞKUR tarafından yürütülen işgücü yetiştirme kursları kapsamında girişimcilik ve istihdam garantili kurslardan, meslek ve iş danışmanlığı hizmetlerinden çok sayıda kadın yararlanmıştır. Söz konusu hizmetler devam etmektedir.

Ülkemizde düşük düzeyde olan kadınların işgücüne katılımını artırmak amacıyla; Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve kadın sivil toplum kuruluşları tarafından da çeşitli çalışmalar ve projeler yürütülmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) İş Merkezleri Yoluyla Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi” kapsamında İstanbul (Pendik), Nevşehir (Hacıbektaş), Kütahya ve Çorum illerinde “Kadın İş Geliştirme Merkezleri (KİŞGEM)” açılmış olup, söz konusu merkezlerde kendi işlerini kurmak isteyen kadın girişimcilere başlangıç desteği verilmektedir.

Bu çerçevede, İŞKUR ile KOSGEB arasında 18.09.2009 tarihinde “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi İşbirliği Protokolü (UGEP)” imzalanmıştır. Kadınların da faydalanması hedeflenen program kapsamında 10.000 kişiye girişimcilik eğitiminin verilmesi ve katılımcıların % 30’unun kendi işlerini kurarak istihdama katılması amaçlanmaktadır.

Bunun yanında Türkiye’de kadın girişimci potansiyelini nicelik ve nitelik bakımından geliştirmek için politikalar belirlemek amacıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından Kadın Girişimciler Kurulu kurulmuştur. Genel Müdürlüğümüz de söz konusu kurulun üyesidir. 73 ilde örgütlenen Kurul, kadın girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün kadınlar arasında gelişmesine öncülük etmek üzere çalışmalar yürütmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde özellikle işgücü piyasası açısından dezavantajlı kesimlerin başında gelen kadın ve genç kızlara ekonomik ve sosyal hayata

katılımlarının artırılması için, günümüz ihtiyaçları göz önüne alınarak mesleki kurslar verilmekte, ayrıca bilinçlendirmeye yönelik olarak verilen eğitimlerle kadınların sosyo-kültürel gelişimi sağlanmaktadır.

Mesleki Eğitim Merkezlerinde, Kanun kapsamındaki 131 meslek dalında verilen eğitimle yetiştirilen kadın ve genç kızlar, kalfalık ve ustalık belgesi alarak kalifiye ara insan gücü olarak ya kendi işyerlerini açmakta ya da çeşitli sektörlerde çalışmaktadırlar.

2008-2012 yılları arasında, GAP Eylem Planı'nın "Sosyal Gelişmenin Sağlanması" bileşeni altında, Sosyal Destek Programı (SODES) oluşturulmuştur. Yaşam kalitesinin yükseltilerek, toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanmasını amaçlayan SODES'in öncelikli hedef grupları arasında, kadınlar da yer almaktadır.

Türkiye'de bazı bölgelerin az gelişmişliğine bağlı olarak yürürlüğe konulan bölge planları bulunmaktadır. Bu kapsamda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi için GAP, Doğu Anadolu Bölgesi için DAP, Doğu Karadeniz Bölgesi için DOKAP projesi uygulanmaktadır. Söz konusu Projeler kapsamında Valilikler koordinasyonunda kadınların ve kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesini amaçlayan projeler yürütülmektedir.

2007 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf tutulmuştur.

Kadınların ve gençlerin istihdamını artırmak amacıyla hazırlanan İstihdam Paketi'nde, mevcut istihdama ilave olarak işe alınan kadınlar ile 18-29 yaş arası gençlere ait SSK işveren priminin 5 yıl boyunca kademeli olarak İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacağı, kreş ve emzirme odası açma yükümlülüğünün işverenler tarafından hizmet alımı ile yerine getirilebileceği hususlarına yer verilmiştir.

Ekonomik güçlenmenin en önemli koşulu olan işgücüne katılımında kadınların karşılaştığı engeller ve ekonomik güç paylaşımında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar yoksullaşmakta ve özellikle kadın başlı ailelerde kadınların yükleri daha da ağırlaşmakta olduğundan, kadın yoksulluğunun önlenmesi için dünyada ve ülkemizde örnekleri olan kredi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve kadın girişimcilerin ihtiyaç duydukları Eğitim, Danışma, Rehberlik, Fon-Finansman sağlama konularını içeren çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede yoksulluğu önleme amaçlı olarak Türkiye'de mikrokredi uygulamaları yürütülmektedir. İl Özel İdaresi Kanununun 6'ncı maddesinin (a) bendinde İl Özel İdaresinin görev ve yetkileri arasında yoksullara mikrokredi verilmesinin de yer alması nedeniyle, bu Kanunun söz konusu maddesinin özellikle pozitif ayrımcılık içerecek şekilde kadın yoksulluğunu azaltmaya yönelik olarak 81 İl Valiliğimiz tarafından uygulanmasının kadınların ekonomik açıdan güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, kadınların kendilerine olan özgüven ve saygılarının artması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi bakımından büyük önem taşıdığı hususunu içeren yazı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne İçişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın bu konuda Valiliklere gönderdiği talimat doğrultusunda bazı illerde mikro kredi uygulaması başlatılmıştır ve sürdürülmektedir.

D) SİYASET VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM

Siyasal hayata katılım, bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilgiyle ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasal olayları izlemek ve bilgi edinmekten, siyasal eylemlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve siyasal karar mekanizmalarında yer almaya kadar uzanan değişik biçim ve boyutlarda kendilerini gösterebilmektedir.

Dünya kadınları, eğitim düzeylerinden, geleneksel yaşam biçimleri ve değer yargılarından, yasalardaki ayrımcı hükümlerden kaynaklanan engeller nedeniyle, yüzyıllar boyunca, içinde yer aldıkları siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramadan yaşamışlardır.

Yirminci yüzyılda geleneksel yaşam biçimlerinden çağdaş yaşam biçimlerine yönelişin kazandığı ivme ve özellikle seçme-seçilme konusunda yasalarda yapılan eşitlikçi düzenlemeler, kadınların siyasal katılımında görüntü değişikliğine yol açmıştır.

Yine de günümüzde kadınların siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik çok belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmaktadırlar.

Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsili, demokrasinin anlamına uygun bir biçimde çalışmasına imkan bırakmadığı gibi, “yönetime katılma” konusunda da, cinslerarası eşitsizlik sorununu gündeme getirmektedir.

Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı sadece adalet ve demokrasi talebi olmakla kalmayıp aynı zamanda kadının statüsünün geliştirilmesinin de gerekli bir koşuludur. Kadının her düzeyde yönetime faal katılımı sağlanmadan ve karar almanın bütün düzeylerine eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) yerleştirilmeden kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşamayacaktır.

Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsilinin bir başka olumsuz sonucu da, statüleri konusunda kendisini göstermektedir. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında çok kere kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmamakta; bu sorunların yeterince bilincine varılamamakta ve dolayısı ile kadın statüsünü yükseltecek yeterli çözümlere ulaşamamaktadır.

Bütün bunlar göz önünde tutularak, özellikle son 20 yıldır, dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda gereğince temsil edilmelerini sağlayacak destek politikaları oluşturulmakta; uluslararası sözleşmelerle “cinslerarası eşitlik”, “pozitif ayrımcılık” ve “özel önlemler” kavramları ulusal hukuk düzenlerine aktarılmaya çalışılmaktadır.

1982 tarihli T.C. Anayasası 67, 68 ve 70 inci maddelerinde yerel ve milletvekili seçimlerinde “seçme ve seçilme”, “siyasi parti kurma”, “usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma”, “halkoymasına katılma”, “kamu hizmetlerine girme” haklarını; 25, 26, 28, 29, 33 ve 34 üncü maddelerinde “düşünce ve kanaat hürriyeti”, “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”, “basın hürriyeti”, “toplantı hak ve hürriyetleri”ni tüm vatandaşlara tanımıştır.

Anayasamızın 68 inci maddesinin 6 ıncı fıkrasında yer alan, “siyasal partilerin kadın kolu kuramayacakları”na ilişkin yasa, 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı yasa ile kaldırılmış; böylece siyasal partilere, kadınlar için ek bir katılma alanı açma fırsatı verilmiştir.

Yasalarımızda siyasal haklar konusunda cinsiyet ayrımı yapan hükümler mevcut değildir. Ayrıca 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 83. maddesinde “siyasal partilerin, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemeyeceği” bildirilerek, cinsiyet ayrımcılığına yönelik parti çalışmaları engellenmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 91. maddesinde yer alan 1982 tarihli Anayasanın 68. maddesindeki yasağa paralel düzenlemenin, Anayasa değişikliği ile uyum sağlamak üzere değiştirilmesiyle, Anayasal düzeyde siyasal partilere tanınan kadın kolları kurma olanağı, yasal düzeye de yansımıştır.

Türkiye Cumhuriyetinde, dünyadaki pek çok ülkeden önce, 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde eden kadınlarımızın, yüksek bir siyasal katılım düzeyine ulaşmış oldukları söylenemez.

22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 50'ye yükselmiştir. Bu sayı oransal olarak % 9,1'e tekabül etmektedir³. Bakanlar Kurulunda 2 kadın bakan bulunmaktadır.

2007 genel seçimlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının siyasal hayata katılım ve temsil konusunda yaptıkları kampanyaların duyarlılık artırdığı, bu duyarlılık sonucu 22 Temmuz 2007 seçimlerinde kadınlar arasında bu konuda bir talep oluştuğu ve bu talebinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yansıdığı rakamlarla da açıktır. Kadınların bu başarısı, gelecekte daha da büyük bir talebin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yansması konusunda umut vericidir.

Parlamentodaki kadın milletvekili oranlarının seçim yılları bakımından durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Türkiye'de kadın milletvekili oranları

Seçim yılı	Parlamentodaki milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	Toplam içindeki pay (%)
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3
1983	400 (1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4

³ 01.12.2010 tarihi itibariyle Mecliste 541 milletvekili bulunmaktadır. 541 milletvekilinin 48'si kadın olup oransal olarak %8,8 tekabül etmektedir.

1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kadının siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır.

29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde, Türkiye genelinde oy kullanma oranı % 80 olup 81'i il olmak üzere 2946 ilçe ve belde belediyesinde yerel yönetici adayları yarışmıştır. 19 Siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Söz konusu seçimlerde, Türkiye Genelinde toplam 2.948 belediye başkanı seçilmiş olup bunlardan sadece 27 tanesi (% 0,9) kadındır. Bu kadınlardan ise sadece iki tanesi il belediye başkanı olmuştur. 31.790 Belediye Meclis üyesinin ise 1.340 tanesini (% 4,21) kadınlar oluşturmaktadır. İl Genel Meclisi üye sayısına bakıldığında da durum çok farklı görünmemektedir. Toplam 3.379 İl Genel Meclis üyesinin 110 tanesi (% 3,25) kadındır.

29 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen Yerel Seçimlere ilişkin sonuçların cinsiyete göre detaylandırılmış hali aşağıdaki tabloda görülmektedir.

29 Mart 2009 Tarihli Mahalli İdareler Seçim Sonuçları Tablosu

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
BELEDİYE BAŞKANI SAYISI	2.921	27	2.948
BELEDİYE MECLİS ÜYE SAYISI	30.450	1.340	31.790
İL GENEL MECLİS ÜYE SAYISI	3.269	110	3.379
KÖY MUHTAR SAYISI	34.210	65	34.275
KÖY İHTİYAR MECLİS ÜYESİ SAYISI	137.848	329	138.177
MAHALLE MUHTAR SAYISI	18.178	429	18.607
MAHALLE İHTİYAR HEYETİ ÜYE SAYISI	71.174	1.409	72.583
TOPLAM	298.050	3.709	301.759

(İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü/ Kasım 2009)

Tabloda yer alan veriler dâhilinde, kadınların yerel yönetimlerde temsiline hala istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarında üst düzey yöneticiliklerde, kurul, komisyon ve komitelerde de kadınların temsil düzeyinin düşük olduğunu söylemek gerekir. Ancak, Türkiye’de uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranları oldukça yüksek düzeydedir. Bugün ülkemizde üniversitelerde kadın öğretim elemanı oranı yaklaşık % 41,5’tir. Bu kapsamda, profesörler içerisinde kadın oranı % 27,4, doçentler içerisinde kadın oranı % 31,6, öğretim görevlileri içerisinde kadın oranı % 38,5’tir.(TÜİK,

2008-2009). Ayrıca, 154 üniversitenin 8'inde kadın rektör görev yapmaktadır. Mimarların % 39'u (Mimarlar Odası, Haziran 2010), avukatların ise % 36'sı, ve bankacıların % 50,2'si, polislerin % 5,6'sı (TÜİK,2008) kadındır.

Devlet Personel Başkanlığı'nın Aralık 2010 yılı verilerine göre kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personelin % 34'ü kadın, % 66'sı ise erkektir. Kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlardaki oranının düşük olduğu görülmektedir. Bürokraside üst düzey yöneticilerin % 93'ü erkek, % 7'si kadındır. Bürokrasinin önemli alanlarından biri olan ve bütün dünyada erkeklerin egemen olduğu diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görev yapan 110 Büyükelçimizden 11'i kadındır. Ülkemizde kadın Vali bulunmamaktadır. 464 Vali Yardımcısından 10'u kadındır (İçişleri Bakanlığı Personel Genel Md. Kasım 2010). 801 Kaymakam'ın ise 13'ü kadındır (İçişleri Bakanlığı Personel Genel Md. Kasım 2010). 261 Kaymakam adayının ise sadece 8'i kadındır. (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Haziran 2010) Kadınların üst düzey bürokrasi içinde durumlarına bakıldığında, 24 müsteşar içerisinde sadece Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı kadındır. Bakanlıklarda 3 kadın Müsteşar Yardımcısı görev yapmaktadır. Ülkemizde, Bağlı Kurumlar ve Bakanlık bünyesindeki görev yapan Genel Müdürlerin 13'i kadındır. 460 Genel Müdür Yardımcısından 44'ü kadın, 2569 Daire Başkanından ise 302'si kadındır (DPB, Aralık 2010). Ülkemizde savcılarının % 5,2'si, hâkimlerin ise % 28'i kadındır. (TÜİK, 2008 yılı verisi)

E) ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada hala en önemli sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun uzun bir zaman sürecinden geçerek günümüze dek taşınmıştır. Şiddet, özellikle ekonomik açıdan kaynakları kıt olan toplumlarda daha belirgin olarak görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet Pekin Eylem Platformunda, “Kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tür hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana geliş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet” olarak tanımlanmıştır.

Şiddet ne biçimde olursa olsun kadınların hayatına korku ve güvensizliği sokmakta, temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını engellemektedir. Özellikle aile içi şiddet, yaygınlığı tam olarak bilinemeyen, aile mahremiyetinin bir unsuru olarak görülerek gizlenen, bu sebeple de mücadele edilmesi ve önlenmesi güç bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de de kadına yönelik şiddet, tüm dünyada olduğu gibi hala en önemli sorun alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008”

Kadına yönelik aile içi şiddeti izlemek ve aile içi şiddetle mücadele etmek için göstergeler belirlenebilmesi amacıyla, ilk kez ülke genelinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün yararlanıcı kurum olduğu, Avrupa Birliği 2005 yılı Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında “kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek olan büyük ölçekli “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” yürütülmüştür.

Sonuçları TÜİK “Resmi İstatistik Programı” kapsamında resmi veri olarak değerlendirilen Araştırma'nın temel bulguları ve istatistikler ise Şubat 2009 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda kamuoyuna sunulmuştur.

Araştırma'ya ilişkin bazı çarpıcı veriler şu şekildedir:

- Ülkemiz genelinde eşi veya eski eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı % 39'dur.
- Hayatının herhangi bir dönemde duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı % 43,9'dur.
- Sadece cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı % 15,3'tür.
- Fiziksel veya cinsel şiddetin birlikte yaşanma yüzdesi 41,9'dur.
- Kentte fiziksel şiddet oranı % 38 iken kırdada % 43'tür.
- Yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda yaralanan kadınların oranı % 25'tir.
- En az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan Eğitimi olmayanların oranı % 55,7, Lise ve üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise % 27'dir.
- 'Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilir' ifadesine katılan kadınların oranı % 14,2'tir.
- Yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamayan kadınların oranı % 48,5'tir.
- Şiddet yaşayan kadınların sağlık sorunları yaşama, intihar etmeyi düşünme ya da deneme olasılıkları en az iki kat artmaktadır.
- Her 10 kadından biri gebeliği sırasında fiziksel şiddete maruz kalmıştır.
- Cinsel şiddet birçok durumda fiziksel şiddet ile birlikte yaşanmaktadır; kadınların % 42'si fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Sadece eğitim düzeyi düşük olan kadınlar şiddete maruz kalmamaktadır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlar arasında bile her 10 kadından 3'ü eşleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- Evlenmiş kadınların hayatındaki en yaygın şiddet eşlerinden gördükleri şiddettir.
- Kadınların % 7'si çocukluklarında (15 yaşından önce) cinsel istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma'nın sonuçları, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için alınacak önlemler ve üretilecek politikalara temel oluşturacaktır.

(Araştırma hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. www.ksgm.gov.tr/"Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" Bölümü)

Şiddete İlişkin Yasal Durum

Aile içindeki şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun şiddete karşı çok önemli bir güvence sistemi getirmiştir. Bu düzenleme ile Türkiye'de ilk kez aile içi şiddet kavramı hukuksal metinde tanımlanmış ve aile içi şiddetin vuku bulduğu durumlarda mağdurun şikayeti olmaksızın (üçüncü şahısların bildiriyle) polis ve adalet mekanizmasının harekete geçmesi sağlanmıştır. Bu Kanun'un uygulanmasına yönelik olarak İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından genelgeler çıkarılmış ve bu konuda çeşitli eğitim programları uygulanmıştır.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini teminen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile yapılan bir dizi toplantı sonucunda bir Değişiklik Tasarısı hazırlanmıştır. 4320 sayılı Kanun'da Değişiklik

yapılmasına dair Kanun, 4 Mayıs 2007 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanun ile şiddet kavramı geniş yorumlanarak evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan, mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan aile bireyleri ve çocuklar da koruma altına alınmaktadır. “Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin” ifadesinin kullanılması ile aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri hakkında da tedbir kararına hükmedilmesine olanak sağlanmaktadır. Ayrıca Kanun’da öngörülen tedbirler arasına aile mahkemesi hakiminin uygun görmesi halinde, şiddet uygulayan bireyin rehabilitasyonu amacıyla “Bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurması” tedbiri eklenmiştir.

Bunlara ek olarak değişiklik ile Kanun’dan yararlanmak için yapılacak başvuruların ve infazı için yapılan icrai işlemlerin harca tabi olmayacağı da hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kanundaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda ilgili kurumların katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri de alınarak bir Tasarı Taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu Tasarı Taslağı, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanının imzası ile Bakanlar Kurulunda görüşülmek üzere 12.01.2011 tarihinde Başbakanlığa iletilmiştir.

“Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik” ise, yine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcilerinin katılımlarıyla hazırlanmış; 1 Mart 2008 tarih ve 26803 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile 4320 sayılı Kanun’da yer alan tedbirler ayrıntılı olarak düzenlenmiş; aile içi şiddet, ihbar ve şikayet gibi kavramlara açıklık getirilmiş; nafaka ve tedbir kararlarının yerine getirilmesi ve usul işlemleri de kanun uygulayıcılara ve vatandaşlara yol gösterecek şekilde ele alınmıştır.

Konuya ilişkin en temel yasal düzenlemelerden biri de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’dur. 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren bu yasada da yine reform niteliğinde düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi yasada kadın ve kız ayrımının kaldırılmış olmasıdır. Eski Ceza Kanununda, kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar olarak düzenlenmişken, yeni TCK ile bu anlayış terk edilmiş ve bu suçlar bireye karşı işlenen suçlar kapsamına alınmıştır. Eski TCK’da düzenlenmemiş olan evlilik içi tecavüz, işyerinde cinsel taciz gibi suçlar da ilk kez bu yasada düzenlenmiş bulunmaktadır. Yine, yeni TCK’da evlilik vaadiyle kızlık bozma suçunun kaldırılmış olması, önemli yenilikler arasındadır.

Bir önceki Türk Ceza Kanununun “töre” cinayetlerinde indirim yol açan maddesi 2000 yılında yasa kapsamından çıkarılmış olmakla beraber yeni Türk Ceza Kanunu ile “töre saikiyle” öldürme, kasten öldürme suçunun nitelikli halleri arasında düzenlenmiş, failinin yasada öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir.

Belediye Kanunu ile şiddete uğrayan kadınlara hizmet vermek üzere Belediyeler de yetkili kılınmıştır. Bu Kanunla Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000’ni geçen belediyelere kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma görevi verilmiştir. Böylece şiddete uğrayan kadınlara verilen koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Plan ve Programlar

Halen uygulama döneminde bulunduğumuz 2007–2013 yıllarını kapsayan 9 uncu Beş Yıllık Kalkınma Planında şiddetin, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorun olduğu, kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi

için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam ettiği belirtilmektedir. Ayrıca, Temel Amaçlar; Gelişme Eksenleri bölümünde kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, bu konudaki toplumsal bilincin artırılacağı hedefine yer verilmiştir.

Ayrıca 60. Hükümet Programında kadın konuklarının yaygınlaştırılması hedefi yer almakta olup bu çerçevede; fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ihmal ve istismara uğrayan kadınlara hizmet sunan kuruluşların sayıları artırılacağı ve kadınlara karşı aile içi şiddetin önlenmesi yönünde çalışmaların sürdürüleceği belirtilmiştir.

Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Konusunda KSGM Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Kadının statüsünün güçlendirilmesi ve kadının insan haklarının korunması konusunda ulusal mekanizma olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5251 sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile yeniden yapılandırılmıştır.

Teşkilat Kanunun yürürlüğe girmesiyle, Genel Müdürlüğün şiddet konusundaki çalışmaları da hız kazanmıştır. KSGM, kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması amacıyla başta yasal çalışmalar olmak üzere, işbirliğine dayalı çalışmalar yapmaya; projeler, kampanyalar yürütmeye; toplantı, konferans, seminerler düzenlemeye; diğer kurum-kuruluşlarca yürütülen çalışmalara katkı sağlamaya devam etmektedir.

Türkiye bugüne dek taraf olduğu pek çok uluslararası insan hakları sözleşmelerinin gereği olarak ve artan toplumsal duyarlılığın yönlendirmesi ile uluslararası toplumun gündeminde de giderek daha çok ağırlık kazanan "namus cinayetleri" konusundaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu çerçevede Türkiye, Birleşmiş Milletler 59. Genel Kuruluna sunulan ve kabul edilen "Namus Adına Kadınlara Yönelik İşlenen Suçların Önlenmesi Doğrultusunda Çalışmak" başlıklı Karar Tasarısına İngiltere ile birlikte ana sunucu olmuştur.

2004 yılında, 25 Kasım "Kadına Karşı Şiddeti Önleme Günü" kapsamında, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu işbirliği ile başlatılan ve 2008 yılından itibaren yine bu iki kuruluş tarafından yürütülmekte olan Türkiye 4. Ülke Programı-Toplumsal Cinsiyet bileşeni kapsamına dahil edilen "Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kampanyası" başlatılmıştır. Kampanya kapsamında, ulusal televizyon kanalları ve sinemalarda gösterilen spot filmler hazırlanmış, "Kadına Karşı Şiddete Son" konulu afişler çeşitli illerde billboardlar, mağazalar ve alışveriş merkezlerinde sergilenmiş, basılı ve görsel materyal hazırlanmış ve dağıtımını gerçekleştirmiş, Süper Lig takımları oyuncularının maçlara "kadına yönelik şiddete son" yazılı banner ve tişörtlerle çıkmaları sağlanmıştır. Yürütülen "Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kampanyası", Avrupa Konseyi tarafından iyi uygulama örneği seçilmiştir.

Bir diğer önemli gelişme 2005 yılında Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu oluşturulmasıdır. Komisyon çalışmaları sonucunda hazırlanan Raporda, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve sorumlu kuruluşlar belirlenmiştir. 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanan "Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler" konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda koordinatör kurum olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü belirlenmiştir.

KSGM, söz konusu koordinasyon görevi çerçevesinde çalışmalarını sürdürmekte, Genelge'de belirlenen sorumlu ve işbirliği kuruluşlarının Genelge kapsamında gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin bilgileri üçer aylık dönemler halinde izleyerek Başbakanlığa sunmaktadır. Dönemsel raporlar Genel Müdürlüğün web adresinde de yayınlanmaktadır. Bugüne dek on sekiz dönem raporu hazırlanmıştır.

KSGM, gerek 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin ilgili tedbirleri kapsamında gerekse yürüttüğü projeler ve kampanyalar ile farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümünün sağlanması amacıyla aşağıda yer alan çalışmaları gerçekleştirmiştir:

- 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Müdürlüğün koordinatörlüğünde ilgili kurum temsilcilerinin katılımı ile hazırlanmıştır. Söz konusu Kanun 04.05.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik de Genel Müdürlüğün koordinatörlüğünde, ilgili kurum ve kuruluşların katılımlarıyla hazırlanmış ve 1 Mart 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- KSGM koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ile "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi" 2007 yılında oluşturulmuştur. Komite bugüne kadar, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı'nın başkanlığında dört toplantı gerçekleştirmiştir. Komite toplantılarında ilgili kurum ve kuruluşlarca bu konuda yürütülen çalışmalar ve yaşanan problemler konusunda bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmaktadır. Dördüncü Komite Toplantısı 12 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir.
- Genelge'nin "B. Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar" ana başlığı, Eğitim alt başlığının 6.maddesinde yer alan "*Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır*" tedbiri gereğince ilgili kurum-kuruluşlarla işbirliği yapılarak eğitim protokolleri imzalanmış, eğitimler başlatılmıştır. Bu kapsamda;
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan "***Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polis'in Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü***" 26.12.2006 tarihinde dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile İçişleri Bakanı arasında imzalanmıştır. Hizmet içi eğitimler yoluyla "kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve diğer ilgili kanunların uygulanması" konularında farkındalık ve duyarlılığı artırmak amacıyla 40.400 emniyet teşkilatı personelinin eğitimi sağlanmıştır.
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan "***Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Protokolü***" 3 Ocak 2008 tarihinde dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile Sağlık Bakanı arasında imzalanmıştır. Sağlık personelinin kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede duyarlılığını arttıracak; mesleki beceri ve eğitim formasyonunu geliştirecek Protokol kapsamında; 81 il sağlık müdürlüğü yöneticileri ile birinci, ikinci, ve üçüncü basamak sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlarda çalışan doktor, hemşire, ebe ve diğer sağlık personeli olmak üzere 60 bin çalışanın kadına karşı aile içi şiddetle mücadelede duyarlılığını artırarak, mesleki beceri ve

eğitim formasyonunu geliştirecek eğitimler devam etmektedir. Halihazırda 61 bin personelin eğitimi tamamlanmıştır.

– Kadının Statüsü Genel M¼d¼rl¼ę¼ ile Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Bakanlığı işbirliğinde hazırlanan **“Kadına Y¼nelik Aile İçi Şiddetle M¼cadelede Yargı Mensuplarının Rol¼ Projesi Protokol¼”** 1 Nisan 2009 tarihinde d¼nemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile Adalet Bakanı arasında imzalanarak y¼r¼rl¼ę¼e girmiştir. Protokol kapsamında; çeşitli yargı ve adalet hizmetleri mensuplarının; kadına karşı Şiddet, aile içi Şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği, Şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, kadına y¼nelik Şiddet alanında çalışma yapan diğer kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği konularında farkındalık ve duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır. lke genelinde aile mahkemelerinde g¼rev yapan aile mahkemesi hakimi ile aynı yerlerde g¼rev yapan ve aile içi Şiddet ile ilgili suçları soruşturan Cumhuriyet savcılarına y¼nelik olarak eğitim seminerleri kapsamında 168 aile mahkemesi hakimi ve 158 savcının eğitimi tamamlanmıştır.

- S¼z konusu Protokollerin yanı sıra, Kadının Statüsü Genel M¼d¼rl¼ę¼, Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu Genel M¼d¼rl¼ę¼ ve Emniyet Genel M¼d¼rl¼ę¼ arasında, 22 Ekim 2009 tarihinde “Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur ocuklara Y¼nelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol” imzalanmıştır. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nde yer alan tedbirlerin hayata geçirilmesine de hizmet edecek olan Protokol’un temel hedefi; aile içi Şiddet mağdurları ile mağdur çocuklara sunulan hizmetlerde, uygulamadan kaynaklanan sorunların giderilmesi, kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi ve hizmet kapasitesinin artırılmasıdır.

Protokol gereğince Emniyet Teşkilatı tarafından aile içi Şiddetin ¼nlenmesine ilişkin geerleştirilecek her t¼rl¼ eğitim faaliyetini geerleştirebilecek, toplumsal cinsiyet algısına ve duyarlılığına sahip bir uzman eğitici grubunun yetiştirilmesi amacıyla “Kadına Y¼nelik Aile içi Şiddetin ¼nlenmesinde Polisin Rol¼ ve Uygulanacak Eğitimler Uzman Eğitici Yetiştirme Projesi” başlatılmıştır. Programın hedefi Emniyet Teşkilatı içinde aile içi Şiddetin ¼nlenmesine ilişkin geerleştirilecek her t¼rl¼ eğitim, seminer, sempozyum ve bilimsel aktiviteyi geerleştirebilecek bir uzman eğitici grubu yetiştirilmesi ve aile içi Şiddet olaylarına y¼nelik polis m¼dahale modelinin oluşturulmasıdır. Mayıs 2010’da başlayan Proje Şubat 2011 de tamamlanmıştır.

Yine Protokol kapsamında, ülke genelindeki t¼m polis merkezlerine Pol-Net zerinden “Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu” iletilmiştir. B¼ylece; aile içi Şiddet olaylarına ilişkin veriler sağlıklı bir Şekilde toplanacak, daha sonra analizleri yapılacak, Şiddet mağdurlarına destek veren başka kurum ve kuruluşlarla ilişkiler izlenecek, aksaklıklar doğru ve zamanında tespit edilecek, diğer kurum ve kuruluşlarca alınması gereken ¼nlemler hızlandırılmış olacaktır.

Bu form ile ayrıca polis tarafından mağdurun risk değerlendirmesi yapılarak, teslim edileceği birimlerin dikkati çekilecek ve b¼ylece yaşanması muhtemel olumsuz durumların ¼n¼ne geçilmesi m¼mk¼n olacaktır.

- Nisan 2010 tarihinde ise “Kadına Karşı Şiddetin ¼nlenmesinde Din G¼revlilerinin Rol¼ ve Uygulanacak Prosed¼rler Eğitimi Projesi” Protokol¼ Diyanetten Sorumlu Devlet Bakanı ile Bakanlığım tarafından imzalanmıştır. Birinci adımda, Ankara’da iki eğitici eğitimi geerleştirilmiştir. İkinici adımda, Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından yurtdışında g¼revlendirilecek din g¼revlileri ve Bakanlığa bağlı olarak faaliyet g¼steren Aile İşfat ve Rehberlik B¼rularının bulunduğu iller tercih edilerek proje uygulamasına devam

edilecektir. 2015 yılına kadar sürdürülmesi amaçlanan eğitimlerde hedef, Türkiye’de görev yapan 100.000 civarındaki din görevlisine ulaşmaktır.

- Söz konusu Protokollerin dışında, zorunlu ilköğretim çağında olup ilköğretime kayıtsız olan çocukların ve okula kayıtlı olduğu hâlde devamsız öğrencilerin eğitime erişim ve devamlarının önündeki engellerin ortadan kaldırılması ve çocukların kaliteli eğitime erişimlerinin sağlanması konusunda yapılacak katkı ve destek ile bu konuda yapılacak iş birliğinin esaslarını belirlemek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün de aralarında bulunduğu Başbakanlık’a bağlı kuruluşlar, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarının ilgili Genel Müdürlükleri arasında Ocak 2011 tarihinde “İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınlara sırf kadın olmaları nedeniyle uygulanan her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında erkeklerin bilinçlendirilmeleri ve sürece dâhil edilmelerinin öneminden hareketle, Genelkurmay Başkanlığı ile yapılan işbirliği sonucunda da kadına karşı şiddetle mücadelenin önemli bir parçasını teşkil eden erkeklerin konuya duyarlılığını arttırmak amacıyla, vatani görevini yapmakta olan er ve erbaşlara yönelik "Yurttaşlık Sevgisi" dersi kapsamında; kız çocuklarının okullaşması, kadın-erkek eşitliği, kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine ilişkin konular dahil edilmiştir. Her celp döneminde er ve erbaşlara verilen eğitimlerle 450.000 erkek bilinçlendirilmektedir.

- Söz konusu çalışmaların dışında, Türkiye’de kadınların toplumsal fırsatlardan erkeklerle eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması hedeflerine dönük olarak hazırlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi”, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, AB Katılım Öncesi Mali Yardımı 2005 Yılı Programı kapsamında 2007-2008 yıllarında yürütülmüş olup, 2008 sonu itibariyle tamamlanmıştır. Proje iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi “Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” ikincisi ise “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi”dir.

- **“Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi”** kapsamında; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün kurumsal kapasitesi eğitim programları ile güçlendirilmiş; “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) ilgili tüm tarafların katılımı ile hazırlanmış; “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kurumu” oluşturulmasına yönelik Tartışma Dokümanı hazırlanmış; Genel Müdürlüğün web sayfası yenilenmiş; kamu kurum kuruluşlarının çeşitli kademelerindeki yöneticilerine yönelik farkındalık ve duyarlılık artırıcı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programları” düzenlenmiştir.

- **“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi”**, kapsamında ise aile içi şiddete maruz kalan ve risk altındaki kadınlara hizmet sunan kurum ve kuruluşların kapasiteleri gerçekleştirilen eğitimler, toplantı ve konferanslar aracılığıyla artırılmış, ilgili paydaşlar arasındaki iletişim ve işbirliği güçlendirilmiş, üretilen ve sergilenmesi sağlanan görsel materyaller aracılığıyla toplumsal farkındalık ve duyarlılığın artmasına katkı sağlanmıştır.

- Proje kapsamında; ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve kadın alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ve işbirliği ile “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010” hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Ulusal Eylem Planı, kısa, orta ve uzun vade olmak üzere 3 uygulama dönemini kapsamaktadır. Planın amacı, ülkemizde aile içinde kadına yönelik her tür şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin uygulamaya konulmasıdır. Söz konusu Ulusal Eylem Planı ile yasal düzenlemeler, toplumsal farkındalık ve zihniyet dönüşümü, kadının sosyo-ekonomik durumunun güçlendirilmesi, koruyucu hizmetler, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve sektörler arası işbirliği olmak üzere 6 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmiştir.

Ulusal Eylem Planı'nda yer alan tedbirlere ilişkin uygulamaların izlenmesi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, dönemsel toplantılar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Uygulama dönemi sona eren ve 2011-2015 dönemi için revize edilen söz konusu Eylem Planı'nın çalışmaları tamamlanmak üzeredir.

- Bu çalışmalara ek olarak, gerek Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi kapsamında gerçekleştirilen eğitimlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, gerekse 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesinin “Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’ eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır” tedbiri gereğince; kadın erkek eşitliği bakış açısının kurumların plan program ve projelerinde yer almasını sağlamak farkındalık oluşturarak toplumdaki duyarlılığı artırmak amacıyla Mart 2009-Eylül 2010 yılları arasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ulusal bütçe kaynakları ile ülke genelinde İlçe Halk Eğitim Müdür/Müdür Yardımcıları, İlçe Tarım Müdürlerine, Ekim 2010 tarihinden itibaren ise İlçe Milli Eğitim ile Sosyal Hizmet Müdürlerine yönelik olarak “**Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimi**” vermektedir. Üç gün süren eğitim programının son günü kadına yönelik aile içi şiddet konusuna ayrılmıştır. 2010 yılı sonu itibarıyla 1704 kişiye ulaşılan eğitim programına 2011 yılında da devam edilecektir.
- Söz konusu eğitimlerin yanı sıra, geleceğin medya profesyonelleri olan Türkiye'deki çeşitli iletişim fakültelerinden öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında farkındalık kazandırılması amacıyla 2008 yılından bu yana, toplam 280 öğrencinin katılımıyla düzenlenen “**Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölyesi**” çalışmasının, 2011 yılı içinde 2 kez gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Atölye programı beş günlük olup ilk iki gün tamamen eğitime ayrılacaktır.
- Ayrıca, 2008 yılından bu yana “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel Medya Çalışanlarının Rolü ve Haber Yazma Atölyesi**” çalışmaları yürütülmektedir. Bugüne kadar Atölye Çalışmasına toplam 170 medya çalışanı katılım sağlamıştır. 2011 yılı içinde iki kez gerçekleştirilmesi planlanan atölye çalışması kapsamında, yerel medya çalışanlarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında farkındalık kazandırmak amaçlanmaktadır.

Şiddete Karşı Mücadelede Kurumsal Yapı

Temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olan kadına yönelik aile içi şiddet, bilindiği üzere kadınla erkek arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan toplumsal bir sorundur. Bu sorun ile mücadelede en önemli mekanizmaların başında ise kadın sığınma evleri/konuk evleri gelmektedir.

Türkiye'nin ilk bağımsız kadın sığınma evi Kadın Dayanışma Vakfı tarafından 1993 yılında açılmıştır. Sığınma evi açılmasında öncü kuruluşlardan biri de 1995 yılında hizmete açtığı sığınma evi ile Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı olmuştur.

Ülkemizde kamu kurumlarına bağlı ilk kadın konuk evi ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak 1990 yılında hizmete açılmıştır. Halihazırda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (SHÇEK) bağlı 44 konuk evi bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu, kaymakamlıklar, valilikler ve yerel yönetimlere bağlı konuk evi/sığınma evlerinin sayısı ise 22'dir. (Bunlardan 2'si insan ticareti mağdurlarına aittir) Sığınma evi/konuk evi açılması konusundaki çalışmalar ivme kazanarak devam etmektedir.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı kadın konuk evlerine, eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle korumasız kalıp terk edilen kadınlar, cinsel, fiziksel ve duygusal istismara uğrayan kadınlar, kendi bünye veya çevre koşullarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar, istenmeyen evliliklerle karşı karşıya kalan kadınlar, daha önce madde ve alkol bağımlılığı olup da bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar, cezaevinden yeni çıkmış kadınlar ile evlilik dışı çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından reddedilen kadınlar kabul edilmektedir.

Kadın konukevlerine kabul edilen kadınlardan, hiçbir geliri olmayan veya geliri olup temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu saptanan kadınlara ve varsa beraberlerindeki çocuklarına harçlık, giyecek, tedavi, eğitim, yol giderlerinin karşılanması konusunda bütçe olanakları ölçüsünde yardım yapılmaya çalışılarak bakım ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Bunlara ek olarak, İçişleri Bakanlığı tarafından, Avrupa Birliği'nin mali katkısı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun teknik ve uzmanlık desteği ile Mart 2008- Kasım 2010 döneminde yürütülmüş olan “Şiddete Uğramış Kadınlarla İlgili Sığınma Evleri Projesi” konuya ilişkin önemli bir çalışmadır.

Proje ile ülkemizde kadınların insan haklarının korunmasına katkıda bulunmak ve şiddete uğrayan kadınlara yeterli düzeyde koruma sağlamak üzere, belediyelere kadın sığınmaevini kurup işletme konusunda destek vermek amaçlanmıştır.

Şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara yönelik danışma hizmetleri de kadına yönelik şiddetle mücadele diğer bir önemli mekanizmadır. Bu çerçevede;

- Şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri hizmet kuruluşları konusunda bilgilendirerek, gereksinim duydukları hizmet türüne en kısa zamanda ulaşmalarını sağlamak amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı “Alo 183 Aile Kadın, Çocuk, Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı” hizmet vermektedir.
- Barolara bağlı kadın danışma merkezleri, kadın hakları/hukuku komisyonu/kurulu adı altında Medeni Kanun başta olmak üzere, temel yasalarda kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yapmakta, kadın hakları ve nereye, nasıl başvurulacağı hususunda yeterli bilgiye sahip olmayan kadınlara ücretsiz olarak danışmanlık hizmeti vermektedirler.
- Bünyesinde kadın hukuku komisyonu bulunan baro temsilcilerinin katılımıyla oluşan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) ise yine aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi için çalışmalar yürütmektedir.
- Şiddete uğrayan kadınlara yönelik çeşitli hizmetler, sivil toplum kuruluşlarınca da yürütülmektedir. Bu kuruluşlar tarafından danışma merkezlerinde, kadınlara hukuki ve

psikolojik destek verilmekte, gerekli hallerde de sığınma evlerinde barınma olanağı sağlanmaktadır.

- Bunlara ek olarak, SHÇEK' e bağlı 46 “Aile Danışma Merkezi”nde ve 84 “Toplum Merkezi”nde de şiddete uğrayan kadınlara psikolojik, hukuksal danışmanlık ve ekonomik yardımlar yapılmakta, kadın konuk evlerinde kalma talebi olan kadınlar değerlendirilerek ilgili birimlere yönlendirilmektedir.
- Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresine bağlı 40 adet Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) ise bölgede eğitim, yönlendirme, meslek edindirme vb. konularda kadınlara hizmet sunmaktadır.
- 50 ilde hastanelerin acil servislerinde oluşturulan 103 “Psikososyal Destek ve Krize Müdahale Birimleri”nde aile içi şiddet konusunda da psikososyal destek hizmetleri sağlanmaktadır.